

Кафедра географії України

Голуб Владислава Євгеніївна

студентка другого року навчання ОКР «Магістр»

Галузь знань: 01 – Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 014 – Середня освіта (Географія)

Освітньо – наукова програма: Географія

КНУ ім. Т. Шевченка

Науковий керівник: **Шищенко Петро Григорович**

професор, доктор географічних наук

Рецензент: **Муніч Нелла Володимирівна**

доцент, кандидат педагогічних наук

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ЗАСОБАМИ КУРСУ ГЕОГРАФІЇ 9 КЛАСУ "УКРАЇНА І СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО"

FORMATION OF CULTURAL COMPETENCE IN STUDENTS BY MEANS OF THE COURSE OF GEOGRAPHY OF THE 9TH GRADE "UKRAINE AND THE WORLD ECONOMY"

Вступ. Одне із провідних завдань освіти - становлення культури особистості, як найважливішої умови її самоорганізації і саморозвитку, який має неабиякий потенціал, який, на жаль, залишається багато в чому недооціненим.

На сьогодні спостерігається зниження культурної компетентності, яке пов'язано з деструктивними процесами в суспільстві. Культурна компетентність особистості вказує на ступінь соціалізації та інтегрованості індивіда в суспільство, що дає можливість розуміти і використовувати у діяльності знання, правила поведінки, а також систему загальноприйнятих світоглядних установок і ціннісних орієнтацій.

Актуальність теми. Формування культурної компетенції забезпечує цілісність культурного простору. Культурна компетентність свідчить про наявність у індивіда необхідного рівня знань та навичок, що забезпечує йому можливість бути повноцінним членом суспільства та вказує на здатність до особистісного зростання шляхом осягнення культурної спадщини та цінностей.

Метою роботи є аналіз процесу формування культурної компетентності в учнів засобами курсу географія 9 класу «Україна і світове господарство».

Об'єктом дослідження є культурна компетентність як безперервний процес культурного розвитку учня.

Предметом дослідження є процес формування культурної компетентності в учнів через засоби географічного курсу, як дійовий спосіб виховання самої людини та його становлення як культурної особистості.

Відповідно до мети дослідження вирішувалися наступні **завдання**: визначити сутність поняття «компетентність» та «культурна компетентність», на підставі Державного стандарту базової середньої школи виокремити компоненти культурної компетентності, які необхідні для учнів; на прикладі курсу географії 9 класу «Україна і світове господарство» охарактеризувати процес формування культурної компетентності засобами навчання.

Виклад основного матеріалу. Здатність застосовувати здобуті знання на практиці назвали компетентністю (від англ. *competence* – вправність, здібність, уміння).

Компетентність має більш ширше поняття та не зводиться на традиційних знань, умінь та навичок. У Законі України «Про освіту» компетентність визначається як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність»[1].

Існує два основних види компетентностей: предметні й ключові.

Предметні - компетентності, специфічні до кожного шкільного предмета. Ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистого розвитку, соціальної інклюзії, громадської позиції, які необхідні кожній людині для успішного й щасливого життя незалежно від роду занять і вибраного нею фаху. Ці компетентності є наскрізними, вони пронизують усі шкільні предмети і тому мають формуватися на всіх без винятку уроках і передовсім на уроках географії.

У Законі України «Про освіту» визначено перелік і дано характеристику 11-ти груп наскрізних ключових компетентностей, які відповідають Новій українській школі. Серед них провідну роль займає і культурна компетентність[1].

Культурна компетентність – це складний феномен, який передбачає усвідомлення цілісної картини світу і власної культурної ідентичності, обізнаність у сфері культури; креативний розвиток і творче вираження ідей, досвіду та емоцій впродовж життя; ціннісне і толерантне ставлення до культурних відмінностей, досягнення соціальних та економічних можливостей культурної діяльності.

У Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради (ЄС) ця культурна компетентність визначається як «обізнаність та самовираження у сфері культури». Це означає, що протягом усього життя у формуванні культурної компетентності набуття знання місцевого, державного, європейського та всього світу в цілому культурного спадку, розуміння культурного та мовного різноманіття, вміння пов'язувати власну точку зору з думками інших та вміння

визначати та усвідомлювати соціальні та економічні можливості у культурній діяльності [7,11].

Формування культурної компетентності в учнів на уроках географії забезпечує наявність необхідного рівня знань та навичок, що забезпечують їх бути повноцінним членом суспільства, здатність до особистого зростання шляхом осягання культурної спадщини та цінностей, яка необхідна для особистої реалізації та розвитку й мати активне громадське життя.

Головним аспектом у розвитку культурної компетентності є вміння розуміти інших, спілкуватися й ефективно взаємодіяти з людьми через культуру.

Вивчення географічного курсу 9 класу «Україна і світове господарство» надає чи не малі можливості для формування культурної компетентності. Робота учителя полягає в тому, щоб за допомогою географічних знань і вмінь навчити учнів розуміти, правильно інтерпретувати й доцільно застосувати здобуті знання про культурні установки, цінності й норми. Знайомлячи учнів з господарством України та світу, особливу увагу варто звернути на місце нашої країни в світі, на її національні енергетичні ресурси та на культурну спадщину.

Для формування культурної компетентності використовуються різні засоби навчання, серед них (за С.Г. Коберніком)[6]:

1. **Натуральні об'єкти:**

- об'єкти природи та предмети господарської діяльності людини (колекції гірських порід та мінералів, зразки промислової продукції, гербарії тощо);
- природні і господарські об'єкти у навколишньому середовищі, які розглядаються під час екскурсій (форми рельєфу, ґрунти, рослинність, річки, підприємства тощо)

2. **Моделі натуральних об'єктів і явищ:**

- об'ємні моделі (глобус, форми земної поверхні);
- площинні ілюстративні посібники (картини, малюнки, фотокартки, слайди, кінофільми, відеофрагменти тощо)

3. **Описи і зображення географічних об'єктів і явищ за допомогою символів:**

- вербальні посібники (підручники, довідники, робочі зошити, практикуми, текстові таблиці);
- картографічні, схематичні, географічно-статистичні посібники

4. **Технічні засоби навчання.**

Результати дослідження. Географічний курс «Україна і світове господарство» створює всі необхідні умови для використання вище зазначених засобів, які, в свою чергу, допомагають якнайкраще ознайомитися з новим матеріалом, формувати різні види компетентностей (включаючи культурну) та використовувати знання, вміння та навички у повсякденному житті.

Наприклад, при розгляді розділу «Первинний сектор господарства» в курсі «Україна і світове господарство» учні дізнаються про: роль та місце сільського, лісового господарства в Україні та світі. Під час вивчення теми «Лісове

господарство» для формування культурних компетентностей в учнів рекомендую застосовувати засоби художньої літератури на уроках. Використавши художню літературу українських видатних письменників, наприклад М. Коцюбинського «На вітру», «Тіні забутих предків», де описується ліс Поділля, Вінниччини або вірш М. Рильського «Розмова з другом».

«Ліс зустрів мене як друга
Тінню від дубів крилатих,
Смутком білої берези,
Що дорожчий нам за радість,
Кленів лапами густими,
Сосни гомоном одвічним,
Срібним шемранням осик».[8]

Доцільно запропонувати учням віднайти і інші згадки про ліс в різних художніх творах. Для кращого закріплення вивченого матеріалу варто використати наочний засіб навчання, а саме відвідати музей лісу. Наприклад, музей лісу, що знаходиться в селі Вучкове Міжгірського району Закарпатської області. Де учні можуть дізнатися більше про лісове господарство, починаючи від невеликого насіння, стеблинки дерева або рослини.[9]

При вивченні розділу «Вторинний сектор господарства» учні засвоять такий матеріал: склад вторинного сектора господарства та його значення для розвитку економіки; види чорних і кольорових металів, хімічної продукції, типи електростанцій за джерелом енергетичних ресурсів, продукції машинобудівних підприємств, тканин та сировини для їх виробництва; традиційні виробництва харчових, хімічних продуктів різних країн світу; народні промисли України.

При вивченні теми «Народні промисли в Україні», яка спрямована на інкультурацію, учні занурюються в культуру власної країни, її традиції, звичаї, норми й цінності. За допомогою наочного демонстрування виробів та залучення до навчального процесу майстрів, учні можуть ознайомитися з самою технікою виконання різних видів народного промислу. Наприклад, за допомогою українських кінофільмів, таких як «Гуцулка Ксенія» та «Жива ватра» можна ознайомитися з природою, культурою й звичаями Карпат.

Ознайомлення з темою «Глобальні проблеми людства. Екологічна проблема», рекомендую переглянути фільм «Сміття», стрічка, яка покликана привернути увагу людей до проблеми неконтрольного викиду сміття в навколишнє середовище і знищення природи. Для закріплення використати метод проектів, через який учні можуть більш детально ознайомитися з культурою поводження зі сміттям в різних куточках Землі, що допомагає їм дізнатися про розвиток інших країн та запропонувати використати цей досвід для розвитку своєї місцевості. Під час виконання практичних робіт учні 9 класу

більш детально знайомляться з переробними галузями, культурою інших країн економити та берегти природні ресурси

Висновки. Аналіз наукової та навчальної літератури показав, що поняття культурна компетентність учнів досліджена не у повному обсязі не є узгодженими і усталеними. Культурна компетентність в учнів полягає в можливості розуміти, правильно інтерпретувати та доцільно застосовувати здобуті знання про культурні установки, цінності й норми.

Розглянуто особливості формування культурної компетентності в учнів засобами навчання курсу географії 9 класу «Україна і світове господарство».

Практичне застосування культурної компетентності полягає в тому, що учень вчиться здатності розуміти інших, спілкуватися й ефективно взаємодіяти з людьми через культуру.

Використані джерела. 1. Про освіту. Закон України від 05 .09. 2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

2. Головіна Н. Проблема формування культурної компетентності особистості в контексті реформування вищої школи. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/4770>

3. Незнанова Н. І. Впровадження інтегрованого курсу «Мистецтво» у шкільну мистецьку освіту. Актуальні питання мистецької педагогіки. URL: <http://armp.kgpa.km.ua/Files/APMP02/19.pdf>

4. Валевський Л. О. Функції культури у формуванні суспільної консолідації України. Аналітична записка Серія «Гуманітарний розвиток», № 1, 2019. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-07/ANALIT%20VALEVSKY%20HUMANE%20DEVELOPMENT%201%202019%201.pdf>

5. Довгань Г.Д., Стадник О.Г. Географія: підручник для 9 класу для загальноосвітніх навчальних закладів- Х.:Ранок, 2017.

6. Кобернік С.Г. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/6459_01.pdf

7. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) "Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text

8. Рильський М. Розмова з другом

URL:https://www.ebk.net.ua/Book/buunt/ukr_lit_tvory/part4/4118.htm

9. Закарпатське обласне управління лісового та мисливського господарства URL: <https://zakarpatlis.gov.ua/na-mizhhirshchyni-diie-unikal-nyu-muzey-lisu/>

10. Мартиненко Я. Мистецька творчість як засіб розвитку культурної компетентності молодших школярів

URL:<https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/94-vseukrainska-studentska-internet-konferentsiia-dlia-mahistrantiv-problemy-i->

perspektyvy-rozvytku-osvity-khkh-stolittia-11-12-lystopada-2019/380-mistetska-tvorchist-yak-zasib-rozvitku-kulturnoji-kompetentnosti-molodshikh-shkolyariv

11. Державний стандарт базової середньої освіти **URL:**

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>

Шиндлер Анна Романівна
студентка другого року навчання ОКР «Магістр»
галузь знань: 01- Освіта / Педагогіка
спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)
освітньо-наукова програма: Географія,
КНУ ім. Т.Шевченка
Науковий керівник: канд.пед.наук Муніч Н.В.
Рецензент: д.г.наук, професор Шищенко П.Г.

**ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ 6 КЛАСУ ПРЕДМЕТНИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ
FORMATION OF STUDENTS 6 CLASS SUBJECT COMPETENCIES IN
THE PROCESS OF STUDYING GEOGRAPHY**

ВСТУП. Дефініції «компетенція» та її похідні, задекларовані у Державних стандартах базової і повної середньої освіти 2011 р. (ДС-2) [1] та базової освіти 2020 р. (ДС-3) [2] мають дещо різний зміст та ієрархію, що передбачає й різний підхід щодо формування предметних компетентностей. Серед предметних географічних компетенцій у методиці навчання географії виділяють природничу, соціально-економічну, картографічну, екологічну, краєзнавчу, а у числі одинадцяти ключових, згідно ДС-3, маємо компетенцію у галузі природничих наук, техніки і технологій. Компетентнісний підхід, проголошений у ДС-2, що набув конкретики у наступному стандарті, потребує модернізації цілепокладання, змісту, удосконалення дидактичних інструментів, запровадження нових підходів до визначення кінцевого результату навчання географії.

Мета дослідження: запропонувати ефективні методичні умови розвитку предметних компетентностей в учнів 6 класу на основі компетентнісного підходу.

Для досягнення поставленої мети були визначені **завдання дослідження:**

1. Окреслити компетентнісний кейс змісту загальної географії та психолого-педагогічний потенціал учнів 6 класу щодо формування компетентностей учнів.

2. Запропонувати модель розвитку предметної компетентності з географії на основі компетентнісного підходу в учнів 6 класу.

3. Сконструювати завдання, зорієнтовані на формування предметної компетентності за темою «Літосфера», узгодженої з ключовою.

4. Перевірити результативність запропонованої методики під час дослідно-експериментальної роботи.

Для вирішення поставлених завдань застосовувалися **методи дослідження:**

- теоретичні: аналіз документів, узагальнення науково-теоретичної, психолого-педагогічної, методичної літератури для з'ясування сутності базових понять; порівняння, систематизація для визначення тенденцій у вирішенні

проблем предметних компетенцій; обґрунтування запропонованої моделі формування предметної компетентності

- емпіричні: спостереження, педагогічний експеримент, анкетування, рефлексія особистого досвіду, отриманого під час апробації запропонованої методики.

Об'єкт дослідження: процес навчання географії учнів 6 класу загальноосвітньої школи.

Предмет дослідження: дидактико-методичні умови ефективного формування предметних компетентностей в учнів 6 класу на уроках географії.

Ефективне формування предметних компетентностей, як основи ключових у процесі навчання географії, ймовірно за умови конструювання дидактико-методичних умов, орієнтованих на компетентнісний підхід.

ОСНОВНИЙ ВИКЛАД МАТЕРІАЛУ. У словнику понять загальних положеннях ДС-2, що застосовані у змісті документа, більшість з них є похідними від поняття «компетенція». Компетентнісний підхід, у ньому тлумачиться як спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, де ієрархічно підпорядковані ключова та предметна компетентності [1]. Однак аналіз природничої галузі, де має місце географічний компонент, деталізований предметними змістовими лініями та вимогами до рівня загальноосвітньої підготовки учнів показав в ієрархії компетентностей у ДС-2 панування предметної, а ключові компетентності, згадані у загальній частині частково відобразились у змісті програми з географії лише у 2017 р., як от громадянська, підприємницька, екологічна. Ключова природнича як обов'язковий складник розвитку творчого потенціалу особистості, її загальної культури, має забезпечуватись засвоєнням предметних знань – оволодіння учнями термінологічним апаратом природничих наук та усвідомлення сутності основних законів і закономірностей природи, застосування знань та формування ціннісних орієнтацій на збереження природи. Віднесення географічної науки як складника природничих, до ключової компетентності є свідченням важливості її змісту для життя людини. ДС-3 2020 р. порушує предметно-знаннєву парадигму ДС-2 2011 р., де у вимогах до обов'язкових результатів навчання учнів у природничій освітній галузі пропонується формування умінь: пізнавати світ природи засобами наукового дослідження, опрацьовувати, систематизувати, та представляти інформацію природничого змісту; усвідомлювати розмаїття і закономірності природи, роль природничих наук і людини; відповідальну поведінку для сталого розвитку суспільства; розвивати наукове мислення, набувати досвіду розв'язання проблем, розвитку природничого змісту [2]. Ці розумові операції, актуальні, оскільки у шестикласників відбувається інтелектуалізація пізнавальних процесів, становлення рефлексивного теоретичного мислення, виникає потреба в серйозній самостійній діяльності, сповільнюється механічне, однак активно розвивається логічне мислення. Це не

означає, що не важливий зміст предмета, оскільки наукове мислення вибудовується саме на емпірично доведених теоретичних знаннях. У базових знаннях ДС-3, окрім методології природничих наук: наукової мови, термінології, фактів, гіпотез, методів пізнання, моделей, проблем як пізнавальних ситуацій. способів формування наукового світогляду, де панує надпредметний зміст, міститься й і географічний складник: освоєння географії як науки з її картографічним природничим, соціально-економічним компонентами у взаємозв'язку процесів у географічній оболонці та ресурсним потенціалом. Незалежно від того, які будуть запропоновані модельні програми, учитель має орієнтуватись на новий стандарт із урахуванням ієрархії компетентнісного підходу (див. рис. 1).

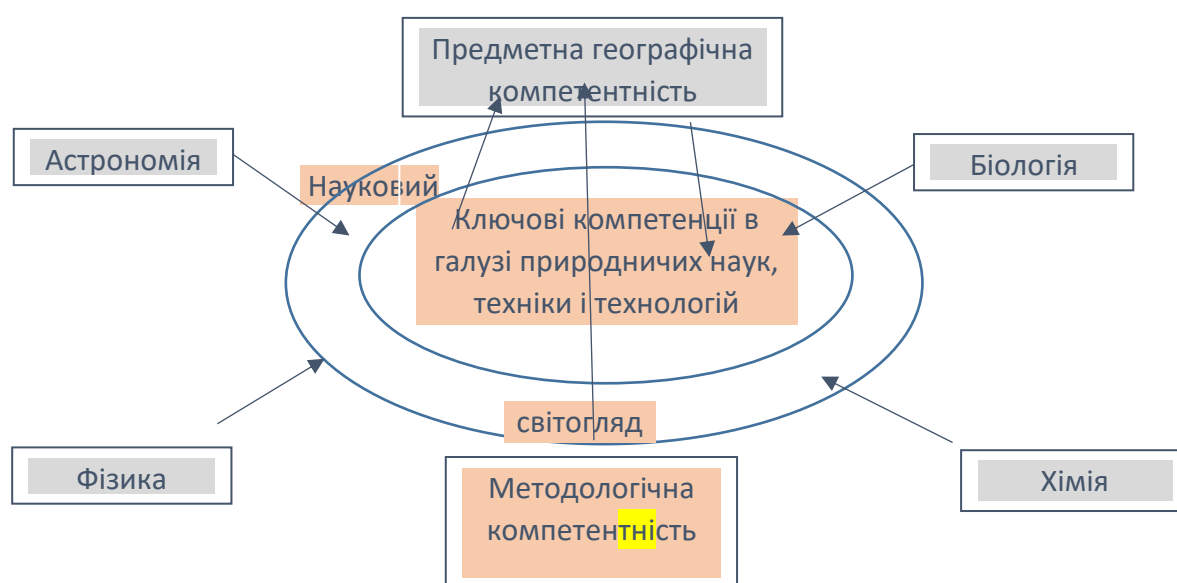

Рис 1. Модель формування предметної компетентності на основі компетентнісного підходу

Аналіз змісту обраної для експерименту теми вказує на проблеми і вивільнені для компетентнісного навчання ресурси. Наприклад неузгодженість із сучасними теоріями в науці, на кшталт походження нафти й газу в земній корі, надмірна завантаженість поняттями, фактажем, питання, які можна було б розглянути у курсах старших класів. Комплексне коригування змісту предмета є шляхом для вивільнення часу на формування ключових компетентностей, узгоджених з предметними. Прикладами можуть бути завдання, що формують предметну та ключову компетентність у галузі природничих наук з методологічним складником згідно вимог ДС-3 в процесі вивчення теми «Літосфера» згідно: до обов'язкових результатів навчання учнів

1. Пізнання світу природи засобами наукового дослідження:

- До центра Землі встановлено відстань 6371 км. Наразі буріння земної кори обмежено допоки глибиною до 12 км, проте ми можемо характеризувати внутрішню будову Землі. Які методи дослідження дають змогу це зробити? Чому дані про будову Землі є лише приблизними?

- Обґрунтуйте причини появи вислову: «Ми знаємо будову космосу краще, ніж внутрішню будову Землі».

2. Опрацювання систематизація та представлення інформації природничого змісту:

- Формування поверхні Землі може відбуватися завдяки різним процесам. Робота вітру, води, вулканізм, землетруси, діяльність людини. Згрупуйте і назавіть ці групи.

- Установіть відповідність між гірськими породами та їхнім походженням.

3. Усвідомлення розмаїття і закономірностей природи, ролі природничих наук і техніки в житті людини; відповідальної поведінки для сталого розвитку суспільства: Чим пояснити різний колір піску на пляжах?

- Чи можна бути високо над рівнем моря на кілька кілометрів і одночасно на плоскій поверхні?

4. Розвиток наукового мислення, набуття досвіду розв'язання проблем природничого змісту [індивідуально та у співпраці]:

- У лісах Фінляндії взимку під снігом можна зустріти «копиці сіна», а втім це величезні кам'яні валуни. З гори скотились, хтось розкидав, чи каміння виростало?

- Чи може каміння «випивати» воду з колодязів?

Учні намагалися самостійно знаходити відповіді, індивідуально чи у групах. У контрольних класах навчання відбувалось традиційними методами, у експериментальних застосовувались завдання, метою яких було формування предметної грамотності, з акцентом на ключову компетентність методологічного спрямування. Результати експерименту відображені у діаграмі (рис. 2).

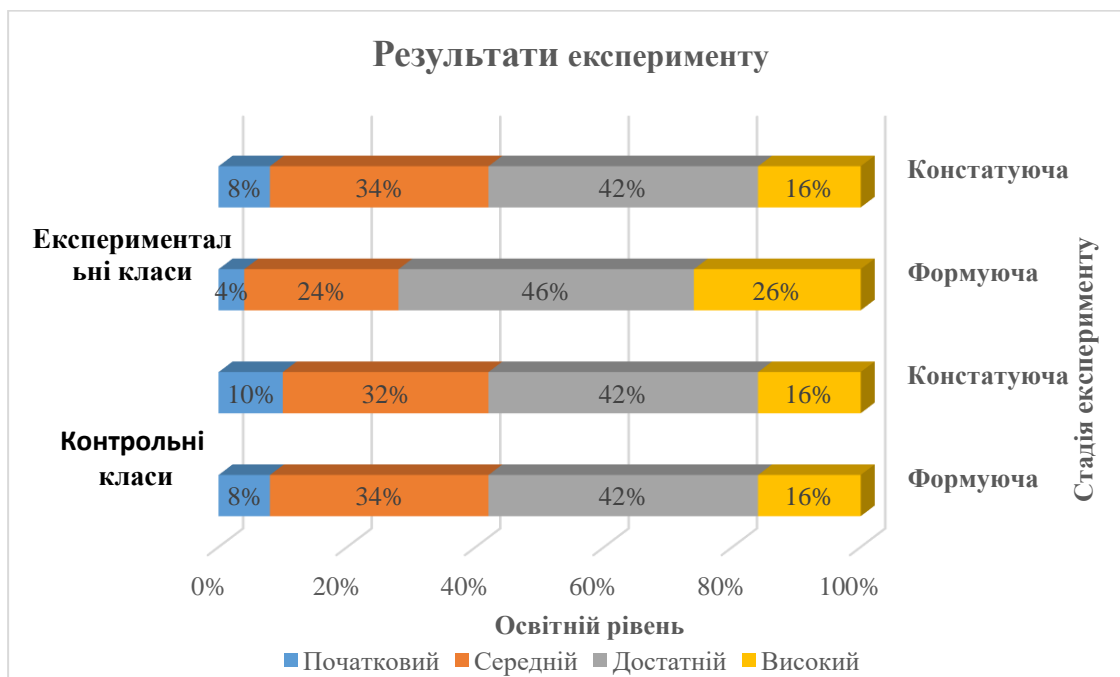

Рис 2. Результати експерименту щодо формування предметної компетентності на основі компетентнісного підходу.

Проте слід урахувати, що зміст загальної географії з багаторічною історією, консервативність якої пояснюється логікою фундаменту для наступних курсів. За результатами анкетування учнів 11 класу 2021 р. під час педагогічної практики курс «Загальна географія» 6 класу визначив географію як улюблений предмет у 32 % випускників, які обрали географію серед усіх інших дисциплін, хоча цей курс випускники вивчали за шість років до опитувальної процедури, і проводилось у тих класах, де не змінювались учителі географії за час навчання. Припускаємо, що курс все ж вдалий, оскільки він визначив предмет улюбленим у третини респондентів. і зміни для узгодження із новим стандартом слід вносити обережно.

ВИСНОВКИ. 1. Формування предметної географічної компетентності має узгоджуватись із формуванням ключової компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій змістом предмета географії, зокрема курсу 6 класу, де розглядається тема «Літосфера». Зміст може коригуватись залежно від стану науки, цілей навчання, з урахуванням психолого-педагогічних особливостей шестикласників з підлітковою інтелектуальною перебудовою мислення.

2. Оскільки географія є складником природничих наук, а ключова компетентність в галузі природничих наук, техніки і технологій, окрім власне предметної, включає методологічну обізнаність – її формування через курс географії (визначення проблем, висунення гіпотез, планування досліджень) буде способом набуття предметної компетентності. Резервом для перебудови

навчального процесу мають стати оптимізація фактажу змісту, організація самостійного здобування знань, стимулювання досліджень.

3. У розробленому блоці завдань, до теми «Літосфера» передбачено здійснення компетентнісного підходу з ієрархічно підпорядкованими ключовими та предметними компетентностями. Такі конструкції були застосовані в експериментальних класах під час практики. Частина їх були застосовані вчителем у навчанні методом проблемного викладу як приклади, інші ж пропонувались для з'ясування проблем, шляхів пізнання в групах та самостійно, етапів з'ясування складних задач.

4. Застосування в експериментальних класах завдань з компетентнісним спрямуванням і максимального залучення учнів до застосування методологічних складників знань з урахуванням змісту теми, що вивчається, інтелектуального потенціалу учнів, матеріально-технічних можливостей організації навчального процесу забезпечили дидактико-методичні умови набуття предметної компетентності, що спричинило підвищення успішності учнів.

Формування предметних та ключових компетентностей мають узгоджуватись і відбуватися у комплексі, доповнюючи одна одну для орієнтування людини в життєвому просторі.

Використані джерела:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. (Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти(Постанова КМУ №1392 від 23.11.11 року) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/28030/
2. Державний стандарт базової середньої (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898) Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>

Яровська Анастасія Олександрівна
студентка другого року навчання ОКР «Магістр»
галузь знань: 01- Освіта / Педагогіка
спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)
освітньо-наукова програма: Географія,
КНУ ім. Т.Шевченка
Науковий керівник: канд.пед.наук Муніч Н.В.
Рецензент: д.г.наук, професор Шищенко П.Г.

**ФОРМУВАННЯ ГЕОМОРФОЛОГІЧНИХ ПОНЯТЬ В УЧНІВ
ЗАСОБАМИ КУРСУ «УКРАЇНА І СВІТ: ПРИРОДА, НАСЕЛЕННЯ»
FORMATION OF STUDENTS 6 CLASS SUBJECT COMPETENCIES IN
THE PROCESS OF STUDYING GEOGRAPHY**

ВСТУП. У Державних стандартах 2011 та 2020 рр. приділяється увага мові природничих наук, зокрема у вимогах до обов'язкових результатів навчання учнів у природничій освітній галузі виділено вміння характеризувати властивості об'єктів дослідження, використовуючи відповідну наукову термінологію, якою означаються поняття. Однак, за результатами ЗНО спостерігається зниження якості володіння понятійним апаратом з географії, у тому числі понять, що формуються у курсі географії 8 класу, зокрема геоморфологічного змісту, хоча форми земної поверхні, як елемент ландшафту, впливають як на природні процеси, так і на людську діяльність – видобуток мінеральних ресурсів, будівництво, транспорт, сільське господарство, у воєнних діях, і навіть у культурі, спорті мистецтві чинник форм земної поверхні може бути визначальним, а знання понятійного апарату щодо форм земної поверхні необхідним для компетентної поведінки у звичному рідному просторі, де трапляються мезо та мікроформи поверхні, до яких недостатня увага в програмах, підручниках, картах.

Мета – запропонувати ефективні шляхи формування геоморфогічних понять у процесі вивчення шкільного курсу географії «Україна у світі: природа, населення», спираючись на формування понять мікроформ поверхні.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії і практиці загальноосвітньої школи та з'ясувати визначення ключової дефініції «геоморфологія» та її похідні.
2. З'ясувати умови процесу формування геоморфологічних понять в учнів при вивченні шкільних географічних курсів.
3. Обґрунтувати зміст та розробити методику вивчення геоморфологічних понять у курсі географії 8 класу з акцентом на мікрорельєфі та способах його пізнання.

4. Експериментально перевірити ефективність засвоєння геоморфологічних понять учнями в курсі географії 8 класу.

Вирішення поставлених завдань потребувало застосування **методів дослідження:**

- теоретичних: аналіз науково-теоретичної, методичної літератури; порівняння, системно-структурний аналіз, класифікація, узагальнення;

- емпіричних: спостереження, експеримент, анкетування, рефлексія особистого досвіду, отриманого під час апробації запропонованої методики

Об'єкт дослідження: процес навчання географії учнями 8 класу загальноосвітньої школи

Предмет дослідження: методичні умови ефективного формування предметних геоморфологічних понять учнями 8 класу на уроках географії.

Ефективне формування предметних геоморфологічних понять в учнів 8 класу на уроках географії буде досягнуто за умови акценту на мікроформи, що спонукають до зацікавлення.

ОСНОВНИЙ ВИКЛАД МАТЕРІАЛУ. Тема «Рельєф», як основа ландшафту і пов'язані з нею геоморфологічні поняття – поширений предмет розгляду у дидактичній та методичній літературі. Систему геолого-геоморфологічних понять, їх складники та особливості формування досліджували: О. Муга, Л. Прохорова, Т. Зав'ялова, О. Непша, Л. Мальцева, О. Топузов; способи їх засвоєння і застосування розглядали Л. Покась, Т. Шульга. Знайомство з геоморфологічними поняттями відбувається уже в початковій школі на пропедевтичному рівні, елементи рельєфу є у змісті курсу природознавства. У 6 класі в темі «План і карта» починається знайомство зі способами зображення рельєфу на карті, а далі рельєф розглядається у темі «Літосфера». Характеристика материків і океанів за типовим алгоритмом передбачає розгляд нерівностей земної поверхні. У курсі 8 класу, як і в 6-му, спочатку карта з елементами рельєфу, а згодом, власне рельєф України. Здавалося б системне, послідовне вивчення форм земної поверхні не повинно викликати проблем формування геоморфологічних понять. Однак, розглядається рельєф і способи його зображення на топокарті та плані перед тим, як учні детально будуть детально знайомитися із комплексом знань, пов'язаних із формами земної поверхні та способами її формування на макрорівні. У темі «План і карта» рельєф не «основний персонаж», а понятійний апарат, пов'язаний з ним не деталізується. Рельєф у темі «Літосфера», у темах курсу географії 7 – 8 класів важливий, але макрорельєфу уваги значно більше, ніж структурам, які безпосередньо впливають на людську діяльність і можуть бути зображеними на плані та топокарті. На топокартах рельєф зображується горизонталями та умовними знаками ярів, зсувів, обривів, карстових вирв, осипів, вимоїн, на картах дрібнішого масштабу доповнюється кольорами. Зображення передає в масштабі відповідні реаліям форми, розміри, ступінь розчленування поверхні, морфологічні особливості, орографічні межі (уступи, сідловини, вододіли) та їх

порушення. Важливо, щоб у місцях одноманітного рельєфу не упускались ті форми та деталі поверхні, що можуть бути своєрідними орієнтирами. Знання мікрорельєфу упереджуватиме прикрі наслідки потенційних небезпек в процесі освоєння місцевості. Важливість деталізації його на карті підкреслюється прикладами з життя, як от, провал під час будівництва реактора Рівненської АЕС, спричинений карстовою порожниною, не нанесеною на карту, не дивлячись на попередні обстеження території будівництва геологами з допомогою 1200 шурфів. Розслідування прикрого інциденту виявило, що на старих топокартах ця порожнина вказувалась. Не врахований мікрорельєф може нести значну небезпеку в процесі господарювання. Попри це, дослідження залишкові знання про мезоформи та мікро форми земної поверхні в учнів поверхові, викликали труднощі у визначеннях, виділенні істотних ознак. Тому ми зосередилися саме на їх формуванні в учнів експериментального класу. Оскільки у підручниках мікроформам приділено мало уваги, фронтальна робота експериментального класу полягала в укладанні тезаурусу мезо- мікро- та наноформ поверхні, із залученням даних з комп'ютера. Об'єднання учнів у групи для укладання словника-довідника з ілюстраціями, взятими із різних Інтернет-джерел та власних фото місцевого рельєфу для стимулювання до краєзнавчого дослідництва із заохоченням до конкурсу у номінаціях «Моя Земля», «Несподіваний ракурс», «Обережно, небезпека», «Пишний яр, а не сумне провалля», було стимулом для прояву ініціативи, творчості, і зацікавлення. Самі учні запропонували знаходити історії на краці розповіді, описи, легенди про місцевий рельєф. Одна із груп експериментального класу запропонувала презентувати класу зібрану інформацію про наноформи: вітровальні горби, пасма та рельєфоутворюючу діяльність живих організмів, як от орнітофауни (денудаційні нори та конуси акумулятивного характеру), комах (термітники, мурашники), черв'яків, деревоточців кротів. Творчий доробок групи було запропоновано презентувати на сайті школи. Під час вивчення теми «Рельєф» у експериментальному класі було акцентовано повернення до уже відомої з попередньої теми топокарти. Аналізувалось зображення рельєфу горизонталями, визначалась стрімкість схилів, пропонувалось зобразити рельєф згідно вказаних прямокутних координат у вигляді моделі із пластичного матеріалу (елементи STEM). Такий творчий сплеск у цілому підвищив інтерес учнів до геоморфологічних знань. Для перевірки розуміння геоморфологічних понять у експериментальній та контрольній групах використовувався методичний конструкт проблемно-символічних сигналів, застосовувався тестовий комп'ютерний контроль, пропонувалось письмово дати визначення поняттям. Результати контролю щодо визначень понять мали кращі показники у експериментальному класі (див. рис. 1), ніж у контрольному, де на початку вивчення теми актуальні знання в цілому про рельєф були схожими з експериментальним класом, але учні контрольного класу не залучались до

деталізації знань про мікроформи земної поверхні, хоча фронтальна робота та інтерактивна теж застосовувалась, але без акценту на мікрорельєфі.

ВИСНОВКИ: 1. Аналіз наукової, психолого-педагогічної та методичної літератури показав, досить значний доробок учених, методистів, практикуючих учителів щодо досліджень засвоєння учнями геоморфологічних понять у курсах шкільної географії. Кількість геоморфологічних понять геоморфологічного у змісті сучасної шкільної географії збільшується, однак системної уваги до мікроформ поверхні не спостерігається.

2. Вивчення геоморфологічних понять у практиці сучасної школи як і раніше відбувається із залученням карт, візуалізації через презентації, та звуження екскурсійної форми пізнання, у тому числі через обмеження у режимі спілкування.

3. Запропонована методика залучення до пізнання геоморфологічних понять мікроформ поверхні, краєзнавчий матеріал розвиває ключові компетенції, творчі здібності, і у цілому підвищує інтерес до геоморфологічних понять.

4. Наслідком набуття геоморфологічних знань із залученням до їхнього змісту понять мікроформ поверхні учнями експериментальної групи є підвищення інтересу до теми, що вивчається, більш чіткіше формулювання істотних ознак. Мікроформи поверхні, на яких акцентувалась увага, стали своєрідним збудником, що підвищив ефективність засвоєння геоморфологічних понять учнями в процесі вивчення курсу географії 8 класу.

Використані джерела:

1. Бакланова С.Л., Ларцев В.Н. Роль геолого-геоморфологічних знань в шкільній географії. *Успехи сучасного природознавства*. 2014. № 8. С. 80–81.

2. Грушка В.В. Інтерактивні технології дистанційного навчання на уроках географії <https://cutt.ly/bGhSy51>
3. Даценко Л.М. та ін. Місце екскурсій і походів у вивченні корисних копалин в шкільному курсі географії. Географія та екологія: наука і освіта : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Географія та екологія: наука і освіта», 17-18 квітня 2008 р. Умань : СПД Сочінський, 2008. С. 44–47.
4. Зав'ялова Т.В., Непша О.В., Прохорова Л.А. Формування геолого-геоморфічних навичок та вмінь учнів на уроках географії в освітніх установах <https://cutt.ly/BGIAVO6>
5. Левада О., Іванова В., Непша О. Формування картографічних компетентностей в шкільному курсі географії <https://cutt.ly/tHw2Mld>
6. Лівенцева А.А Крочак М.Д. Початкова геологічна освіта – інвестиція в майбутнє країни. Матеріали Міжнародної конференції «Роль вищих навчальних закладів у розвитку геології». Ч 1. Київ, 2014. С. 20–21.
7. Непша О.В., Яровой Д.В. Особливості організації та проведення географічних екскурсій. <https://cutt.ly/lG1Sd0y>
8. Прохорова Л.А., Непша О.В., Зав'ялова Т.В. Роль і місце геологічних знань і умінь в шкільній географічній освіті. Формування стратегії міжнародної комунікації особистості учня в онтогенезі: від методики до методології : тези міжнародної науково-практичної <https://cutt.ly/dG1SCsQ>
9. Топузов О., Мальцева Л. Геолого-геоморфологічні знання у процесі навчання фізичної географії в загальноосвітній школі. Рідна школа. 2008. № 1–2. С. 37–39.
10. Шульга Т.А., Покась Л.А. Використання інтерактивних методик для формування геоморфологічних понять <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12.1/129.pdf>

Богданов Ярослав Сергійович
студент другого року навчання ОКР «Магістр»
Галузь знань: 01 – Освіта/Педагогіка
Спеціальність: 014 – Середня освіта (Географія)
Освітньо – наукова програма: Географія
КНУ ім. Т. Шевченка

Науковий керівник: Масляк Петро Олексійович
професор, доктор географічних наук

Рецензент: Олішевська Юлія Анатоліївна
доцент кафедри географії України

Роль туристсько-краєзнавчих гуртків в виборі майбутньої професії у школярів

Моральний та фізичний розвиток підлітків, почуття громадянської відповідальності, патріотизму, самоідентифікації є пріоритетними завданнями освітньої галузі. Державні навчальні програми в Україні, побудовані на засадах національного виховання, передбачають у діяльності сучасної школи і позашкільних навчальних закладах освіти широке впровадження основ краєзнавства та туризму. Туристсько-краєзнавча діяльність вже стала невід’ємною частиною науково-освітнього процесу, а методики формування краєзнавчо-туристичних знань застосовуються повсюдно. Актуальність туристсько-краєзнавчої роботи підкреслюється наказом Міністерства освіти і науки України № 286 — «Про поліпшення туристсько-краєзнавчої роботи у навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України», в якому визначаються головні завдання виховання інтересу до національної історії та культури.

Мета дослідження полягає в аналізі безпосереднього впливу краєзнавчо-туристичних гуртків на вибір майбутньої професії школярів та чи існує він, як такий.

Реалізація поставленої мети полягає у розв’язанні таких завдань:

1. Визначити поняття «краєзнавчо- туристичний гурток», встановити його, мету та завдання.
2. Виокремити переваги відвідування краєзнавчо-туристичних гуртків для підростаючого покоління.
3. Оцінити ресурсний потенціал та специфіку організації туристично-краєзнавчого гуртка.
4. Оцінити роль туристсько-краєзнавчих гуртків в виборі майбутньої професії школярів

Туристично-краєзнавча робота з підлітками – важлива частина позакласної роботи з географії, а одна з найкращих форм організації позакласної роботи з географії по вивченню рідного краю є туристсько-краєзнавчий гурток.

Гурток – це спільнота що складається з учнів підліткового віку, яка ґрунтується насамперед на добровільності, спільності інтересів, спрямованості на певний вид навчальної та практичної діяльності (в нашому випадку географії); середовище, де забезпечуються умови всебічного розвитку дітей, реалізація їхнього творчого потенціалу в галузі позашкільної освіти і виховання та створюються комфортні умови соціальної адаптації до умов реального життя. [7]

На думку А. Шипко під туристсько-краєзнавчою діяльністю слід розуміти активну цілеспрямовану діяльність дітей та молоді з освоєння та вивчення природного та соціокультурного простору засобами дитячо-юнацького туризму, насамперед через його форми, у яких доцільною є реалізація пошукових завдань: походи, екскурсії, туристсько-краєзнавчі експедиції. Крім того, вказує дослідник, характерною її особливістю є те, що учасники подорожі беруть активну участь у виготовленні туристичного продукту для своїх потреб і виступають суб'єктами пізнавальної діяльності. [2]

Тобто, туристсько-краєзнавчий гурток – це основна і найпоширеніша форма туристсько-краєзнавчої діяльності з географії, біології, історії, тощо. На ньому діти розвивають самостійність, отримують практичні вміння та навички.

Метою роботи туристсько-краєзнавчого гуртка є:

1. Вивчення, дослідження та збір матеріалів про природу рідного села/міста/області/країни; про його історію, культуру;
2. Вироблення в учнів умінь практично застосовувати здобуті географічні знання та користуватися джерелами географічної інформації;
4. Творчий розвиток дітей, що пов'язаний з географічними дослідженнями і включає в собі аналіз та формування висновків про зібрану інформацію;
5. Окреслення основних тенденцій діяльності досліджуваної території (промисловості, сільського господарства, транспорту), перспектив розвитку цих галузей із формування висновків.
6. За допомогою занять гуртка наблизити підлітків до умов життєвої практики, залучити їх до суспільно корисної діяльності.

В свою чергу завданнями туристсько-краєзнавчого гуртка є :

- Допомогти школі у навчанні та вихованні учнів, відродити духовність, моральність і національну самосвідомість підлітків сформувані в них риси високої громадянськості.

- Прищеплювати любов до праці, виявляти і всебічно вивчати індивідуальні особливості характеру учнів та їх нахили.
- Допомогати їм у свідомому виборі майбутньої професії.
- Виховувати міцний і дружній учнівський колектив, установлювати і зміцнювати зв'язки між дітьми різних шкіл, міст, тощо.
- Оздоровлювати дітей зміцнювати їх фізично і морально. [7]

Корисність туристично-краєзнавчого гуртка полягає у тому, що зацікавлені учні мають можливість об'єднуватися для створення спільноти з подібними інтересами та розвиватися ефективніше у напрямку, який їх цікавить. Активна туристсько-краєзнавча робота, вважає А. Слівіна набуває полісемантичного змісту. Це і розвиток розумових здібностей школярів, і набуття ними навичок активної дослідницької роботи. [3] Це і фізичне та морально-психологічне загартування особистості, формування загальнолюдських цінностей. Туристично-краєзнавча діяльність є ефективною допомогою у виховній роботі, яку проводить школа. У кооперації з учителями та вихователями, наставниками гуртка діти можуть розкрити власний потенціал у галузях географії, біології, екології, історії, туризмі, археології, краєзнавстві, етнографії, геології, тощо.

Участь у походах розширює кругозір школярів, знайомить їх з досягненнями сучасної науки і техніки, виховує гордість за свій народ і державу.

На думку С. Захарова шкільний туризм дозволяє формувати високий рівень пізнавальних інтересів, які характеризують готовність особистості до залучення в активну пошуково-дослідницьку роботу, яка має вплив на всі сфери його діяльності і стає його життєвою необхідністю, а це сприяє розвитку творчої особистості. [4] Крім того, життя у походах прищеплює учням вміння й навички самообслуговування, привчає їх до систематичної праці, виховує ініціативу та витримку. Важливо, звичайно, і те, що проведення часу на свіжому повітрі, дотримання чіткого режиму та постійне спортивне тренування фізично загартовують дітей. Правильно побудована робота гуртка та його план дає можливість якісно вивчити широкий обсяг інформації та застосувати її на практиці, на цьому наголошує В. Обозний. [8]

Внесок туристично-краєзнавчої діяльності в соціальний розвиток держави дуже значний, але аналіз стану розвитку цієї галузі освіти в Україні свідчить, що наразі у його організації є певні проблеми:

- Обмежений спектр туристичних продуктів для дітей;
- Недостатній розвиток інфраструктурної складової;
- Недоступність даного виду позакласної діяльності для значної частини учнів
- Неможливість багатьох шкіл безпечно проводити гурток через нестачу ресурсів, мале фінансування;

- Нестача кваліфікованих кадрів (вчителів, вихователів гуртка);

Підсумовуючи, головними недоліками туристично-краєзнавчих гуртків є недостатнє фінансування та, як наслідок, невідповідність матеріально-технічної бази сучасним вимогам. [5]

У своїй роботі краєзнавчий гурток має використовувати велику кількість методів дослідницької діяльності, насамперед це: - літературний; - метод польових спостережень; - візуальний; - картографічний; - статистичний; - анкетування; - фотографування та кінозйомка. Саме ці методи підлягають під концепцію «outside» освіти, що представляє собою збір шкільної діяльності націленої на пізнання, відкриття та розширення спектру учнівських можливостей у пізнанні нової інформації. Але, на жаль, в теперішніх умовах, майже усе необхідне обладнання та спорядження для діяльності гуртка його учасники повинні придбати коштом батьків. Колись унікальна у світі розгалужена мережа дитячих баз і таборів, установ додаткової освіти туристично-краєзнавчої профілю, а також, позакласних секцій, які здійснювали навчання, виховання, оздоровлення та профорієнтацію школярів, зазнала значних змін у бік комерціалізації.

Лише одиниці державних шкіл мають змогу забезпечити проведення гуртків у відповідних умовах, що значно зменшує попит юних краєзнавців до вивчення даної теми.

На думку В. Серебря для системи туристсько-краєзнавчої діяльності важливим є її постійний розвиток, якісне й кількісне вдосконалення, постійний рух уперед. [9] Крім того, для збереження й розвитку туристсько-краєзнавчої діяльності в школі необхідно вирішувати багато завдань, у тому числі:

- Віддати пріоритет розвитку самодіяльного спортивного туризму. Адже в його основі лежить самостійна діяльність школярів, а вона є тією базою, тим фундаментом, на якому успішніше йде процес навчання і виховання.
- У школі туристсько-краєзнавчу діяльність потрібно впроваджувати враховуючи і формуючи інтерес дітей.
- Для успішного розвитку туристсько-краєзнавчої діяльності потрібно розвивати зовнішні зв'язки шкільного туризму з усілякими установами і організаціями.

В Україні, наприклад діє ряд організацій для дозвілля дітей та молоді, що потенційно можуть співпрацювати з ЗЗСО. До прикладу «Пласт» — національна скаутська організація України, «Січ» і Всеукраїнська молодіжна громадська організація «СПОК».

Така комплексна система туристсько-краєзнавчої діяльності у співпраці загальноосвітньої школи та спеціалізованих організацій інтенсифікує процес всебічного розвитку особистості учня, значно підвищує його ефективність та

вирішує низку перелічених вище проблем, зокрема нестачу експертів, фінансування та ресурсної бази.

Залучення дитини у подібній діяльності може зіграти важливу роль у її майбутньому. Заняття як у гуртках мають на меті не лише поглиблення й поширення географічних знань, формування й розвиток пізнавальних інтересів до предмета а й вибір професії в майбутньому. Володіючи необхідним масивом знань, на основі досвіду та здобутих на гуртку навичок підліток має змогу обрати напрямок подальшого розвитку керуючись власними вподобаннями.

Після закінчення стандартної дев'яти- чи одинадцятирічної навчальної програми у загальноосвітніх закладах підліток має право вступити до спеціалізованих коледжів, училищ, технікумів чи ВНЗ. Вибір спеціальності для вступу є не менш важливою частиною майбутньої професійної діяльності. Із 657 існуючих на даний момент ВНЗ в Україні 122 пропонують навчальні програми за спеціальністю «Туризм», 75 за спеціальністю «Фізична культура та спорт», 61 за спеціальністю «Історія та археологія», 32 за спеціальністю «Культурологія», 21 за спеціальністю «Науки про землю», 11 за спеціальністю «Географія», 8 за спеціальністю «Музезнавство та пам'яткознавство». До того ж для вступу на ці та подібні спеціальності МОНом установлений стандартний пакет предметів для складання на ЗНО, а саме – Українська мова та література, Математика, Географія/Історія України/Англійська мова. Відвідування туристично-краєзнавчих гуртків при цьому значно підвищує шанс вступу на омріяну спеціальність.

Можна стверджувати, що вибір як ВНЗ так і спеціальності у туристсько-краєзнавчому напрямі в Україні є досить широким, та дає можливість отримати профільну освіту в даній сфері. За даними МОН спеціальність «Туризм» вже третій рік поспіль потрапляє до списку найпопулярніших спеціальностей для вступу. Цьому є логічне пояснення – вибір професій у цій сфері є досить диференційованим.

За Національним класифікатором професій України ДК 003:2010 «Класифікатор професій» випускники можуть займати наступні посади:

1448.1 Менеджер з туризму.

2444.2 Гід-перекладач.

2481.2 Туризмознавець.

3340 Інструктор-методист з туризму.

3414 Інструктор оздоровчо-спортивного туризму (за видами туризму).

3414 Фахівець з розвитку сільського туризму.

3414 Фахівець з туристичного обслуговування.

- 3414 Організатор туристичної і готельної діяльності.
- 3414 Організатор подорожей (екскурсій).
- 3414 Фахівець із організації дозвілля.
- 3414 Фахівець із туристичної безпеки.
- 3414 Фахівець із спеціалізованого обслуговування в туризмі.
- 3439 Інспектор з туризму.
- 4221 Агент з організації туризму.

А також: менеджер з туристичного напрямку; менеджер з внутрішнього туризму; менеджер з міжнародного туризму; керівник туристичної групи; фахівець з питань безпеки в туризмі; консультант з питань страхування в туризмі; фахівець туристичного супроводу; керівник департаменту з туризму в органах виконавчої влади (на державному та регіональному рівні); агент з організації туризму; консультант з подорожей, консультант (в апараті органів державної влади); оргсекретар (асоціації, союзу, федерації туризму); референт з основної діяльності (туризм); науковий молодший співробітник; завідувач бюро подорожей; керівник туристичної групи.

У підсумку, говорячи про роль туристсько-краєзнавчих гуртків в виборі майбутньої професії школярів, можна стверджувати, що вона є значною. За умов якісного проведення та організації гуртка, туристсько-краєзнавча діяльність дає підліткам можливість значно розширити діапазон знань отриманих за стандартною навчальною програмою у сфері, яка їх цікавить, та підвищити власні шанси на отримання подальшої освіти та майбутньої професії в обраному напрямі.

Туристсько-краєзнавча діяльність, в цілому, має позитивний вплив на підлітків, виховує їх, прививає науковий інтерес до пізнання нового, гартує до дорослого життя, вирощує в них любов до власної країни, національної історії та культури.

Список використаних джерел:

1. Маланюк Т. З. Краєзнавство і туризм. Навчальний посібник [Електронний ресурс] / Т. З. Маланюк // Івано-Франківськ. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://194.44.152.155/elib/local/696.pdf>.
2. Шипко А. Виховний простір дитячо-юнацького туризму / А. Шипко // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2008. - № 4. – С.3-5.
3. Слівіна А. Виховання особистості засобами туризму (з досвіду роботи) / А. Слівіна // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького ДПУ

- імені Григорія Сковороди: науково теоретичний збірник. – ПереяславХмельницький: ПП «СКД», 2008. – С. 107-109.
4. Захаров С. В. Формування пізнавальних інтересів учнів основної школи у процесі позакласної роботи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / С. В. Захаров. - К. : [б. в.], 2001. - 20 с.
 5. РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ДИТЯЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ. // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. – 2018. – №2. – С. 101–103.
 6. Молодь на ринку праці: навички ХХІ століття та побудова кар'єри [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/shorichni_dopovid/shorichna-dopovid-pro-stanovishe-molodi.pdf.
 7. Кравець Н. В. Туристсько-краєзнавча робота в контексті діяльності сучасного закладу освіти [Електронний ресурс] / Н. В. Кравець. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://vseosvita.ua/library/turistsko-kraeznavca-robota-v-konteksti-dialnosti-sucasnogo-zakladu-osviti-1938.html>.
 8. Обозний В. В. Краєзнавство: навчальний посібник – практикум / В. В. Обозний. - 2-ге вид., доповн. – К.: «Науковий світ», 2004. – 240 с.
 9. Серебрій В. Туристсько-краєзнавча робота: проблеми і перспективи / В. Серебрій // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького ДПУ імені Григорія Сковороди: науково теоретичний збірник. – ПереяславХмельницький: ПП «СКД», 2008. – С. 253-256.

Павловська Інна Олегівна
студентка 2 року навчання ОКР «Магістр»
галузь знань: 01- Освіта/Педагогіка
спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)
освітньо-наукова програма: Географія
КНУ ім Т. Шевченка

Науковий керівник: Шищенко Петро Григорович
д-р географічних наук, професор

Рецензент: Муніч Нелла Володимирівна
кан-т педагогічних наук доцент.

Активізація пізнавального інтересу учнів ЗЗСО з застосуванням ігрових технологій на уроках географії.

Activation of cognitive interest of Secondary Education Institution students using game technologies in geography lessons.

Вступ. Нові технології – одна з головних передумов розвитку освіти. Однак, це не означає, що технології, окремо взяті, покращать навчання. Важливо інтегрувати їх в навчальний процес, відповідно до використовуваних стратегій, цілей навчання та методів, необхідних для якісної освіти (Chicu, 2018).

Ігрові технології – це метод навчання, який передбачає засвоєння навчального матеріалу та змісту формуючи взаємодію між вчителем та учнем допомогою гри.

В педагогіці інноваційні технології навчання розглянуті не так розгорнуто як традиційні методи, але їх використання відображено в доробках Коберніка С., Усової Н., Пироженко Л., Федорчука В., Пометун О., Виготського Л. У праці (Кобернік, 2014) підкреслюється, що продуктивність вчителя прямо пропорційна успішності учня, готовність розвиватись для вчителя – це запорука цікавого уроку для учнів в майбутньому.

Дослідження Goga, M., Rosu, D. (2021) показало, що використання нових технологій (освітнє програмне забезпечення, онлайн-платформи навчання, навчальні ігри) на уроках географії стимулюють творчість учнів, підвищують інтерес до розуміння досліджуваних явищ, але, з іншого боку, зменшується потяг до спостережень і екскурсій.

Актуальність теми. Необхідність використання ігрових технологій підвищується з кожним роком. Перенасиченість сучасних школярів інформацією спостерігається у всьому світі, Україна – не виняток. Тому пошук нових форм і методів організації навчального процесу в школі є важливим та постає питання про готовність учителів до впровадження інноваційних методик навчання, зокрема навчально-ігрових технологій, які б дозволили докорінно змінити методологію, надати нової якості організації та здійсненню навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах.

Метою роботи є аналіз можливостей застосування ігрових технологій на уроках географії, а також визначення переваг і недоліків впровадження цих технологій в освітній процес.

Об'єктом дослідження є навчальний процес з географії в основній школі. *Предметом дослідження* – Активізація пізнавального інтересу учнів ЗЗСО з застосуванням ігрових технологій на уроках географії та особливості використання ігрових технологій на уроках географії в 6-8 класах.

Відповідно до мети були поставлені наступні *завдання*: розкрити особливості використання ігрових комп'ютерних технологій на уроках географії в основній школі; визначити основні мотиваційні моменти для застосування ігрових технологій для учнів; з'ясувати переваги та недоліки впровадження ігрових комп'ютерних технологій в навчальний процес.

Виклад основного матеріалу. Дослідження базувалося на працях як вітчизняних учених Коберніка С., Усової Н., Пироженко Л., Федорчука В., Пометун О., Виготського Л., Химинець В., Пивошенко В, Дичківської І., Криворучко Н., Симоненко В. так і тематичних публікаціях Ash, J., Gallacher, L. A, Chisu, S.G. та ін. В результаті аналізу та узагальнення наукових праць та науково-методичної літератури, дійшли висновку, що під інноваційними технологіями варто розуміти цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в навчальний процес новаторських методів, прийомів та засобів. У процесі дослідження було використано метод спостереження за результативністю роботи учнів на уроках географії з елементами використання ігрових технологій у 6-8 класах у приватному навчальному закладі середньої освіти в м. Київ. Також було проведено бесіди із 9 учителями альтернативного простору “Школа Kidsberry” щодо використання ними ігрових технологій на уроках. У результаті проведених бесід було з'ясовано, що 4 вчителів не впевнені в тому, що використання ігрових технологій може покращити проведення уроку, тому і не використовують їх; 3 використовують ігри тільки під час підготовки до тематичних робіт; і лише 1 учитель використовує різноманітні додатки для ігор та платформи як безпосередньо на уроках так і під час організації самостійної роботи учнів; 1 учитель використовує технології рольових офлайн ігор та картки, 1 вчитель абсолютно відмовився застосовувати ігрові технології у навчанні.

Пошук ефективних методів навчання - один із головних викликів сьогодення. Використання ігор у навчанні географії вирішує багато завдань. Вони розвивають пізнавальний інтерес до предмету, активізують навчальну діяльність учнів на уроці, сприяють становленню творчої особистості учня (Кобернік, Овчарук, 2014).

Мотиваційні моменти є мало не найважливішими для учнів цього віку, адже саме в цей період важливо сформувати зацікавленість учнів до навчання. Стимулювання до нових відкриттів та отримання знань у цікавий, зрозумілий ігровий спосіб є основним мотивом для багатьох учнів.

Використання комп'ютерів в освітньому процесі дозволяє змінити спосіб роботи з інноваційними іграми у викладанні географії. Використовуючи обчислювальні технології для ігор, вчитель все більше мотивує учнівський колектив працювати з цими іграми і таким чином краще розуміти географічні стратегії, елементи та об'єкти які розглядаються на уроці.

На рисунку 1(додаток.) показаний головний екран гри «Морський бій», яка раніше практикувалась поза комп'ютером, на дошці, але тепер можна додати більше опцій, звуків та значків, які можна використовувати при обговоренні географічної мережі координат з прикладами того, що таке меридіани та паралелі. Також вона стимулює розвиток орієнтирів для учнів (компас, ліворуч, праворуч, північ, південь, схід, захід, північний схід, південний схід).

Як приклад інноваційних ігор з фокусом на географічну стратегією варто відмітити RPG (Role-Playing Game), які належать до ігор, де користувачі керуючи своїми аватарами (персонажами), повинні зайняти території (вигадані чи існуючі реально) та організувати життя з іншими користувачами або збирати ресурси для певної “цивілізації”, що існує в грі. Важливо, що ігри такого типу можна використовувати як настільні ігри для окремих груп учнів у друкованому вигляді або із використанням персональних комп'ютерів.

Комп'ютерна гра “WAR”, яка є подібною до RISK - демонструє важливість географічних знань. Вона доступна у друкованому та цифровому вигляді (онлайн). За правилами гри, гравці змагаються за території на карті світу, які розділені на регіони (Європа, Азія, Африка, Північна Америка, Південна Америка та Австралії). На рисунку 2 відображено головний екран гри, де використання географічних знань допоможе здобути перемогу.

Ігри цього типу, незважаючи на роботу з альтернативними реаліями, вигадані. За рахунок їх впровадження в дозованих обсягах на заняттях з географії, важливо акцентувати увагу учнів на особливостях середовища, з фіксацією на вже вивчених компонентах довкілля, що дозволить краще зрозуміти матеріал з курсу «материки та океани» 7 класу. Крім WAR, існують інші ігри, географічна база яких підтримується на звичайній карті світу, де показано океани, материки та інші особливості земної поверхні. У цьому випадку розуміння світового географічного простору учні мають пояснити через стратегією, яку вони, як користувачі, використовують для гри. Природні та соціально-економічні характеристики країн та регіонів мають ключове значення та вимагають формування відповідних навичок у учнів.

Використання цифрових моделей дозволяє краще розуміти як особливості формування окремих об'єктів, так і закономірності поширення певних процесів та явищ. Google Earth дозволяє учням краще опанувати відповідну номенклатуру, добре орієнтуватися у географічному просторі. Застосунок Google Earth (рис.3) як навчальний засіб, дозволяє у тривимірному вигляді оглянути планету Земля із повним відображенням як природних ландшафтів та і окремих міст. Програма надає велику кількість інструментів для використання.

Функції Google Earth ми використовували для учнів 6-7 класів, що дає підстави стверджувати, про зростання інтересу учнів, адже програма дозволяє переглядати знімки практично всієї планети, повертати зображення, змінюючи місцезнаходження, позначати та зберігати окремі об'єкти, вимірювати відстані між двома точками та створювати власні картографічні матеріали. Для учнів 7-9 класів використання програми дозволить розробляти індивідуальні чи групові проекти на більш високому рівні.

При опануванні теми географічного масштабу, із використанням ігрових технологій важливо надати можливість учням адаптуватися в просторі на глобальному, регіональному або локальному рівні. Необхідним є використання реальних знань учнів про район проживання та навчання, своє місто, вулицю та навіть будинок.

Окремо варто виділити ігри на онлайн платформах типу Kahoot або Quiz, де основною задачею є вибрати правильну відповідь на поставлене запитання, раніше за інших учасників. Використання програм Kahoot або Quiz найбільш доречно на етапі перевірки та коректування знань. Організація географічних вікторин із використанням Kahoot (рис. 4), стимулює учнів, підтримує «дух» змагання та бажання бути першими, адже нарахування балів залежить не лише від вибору правильної відповіді, але і від часу витраченого на її обрання. Варто зазначити, що важливим є оптимальний вибір кількості питань по темі, щоб учні змогли засвоїти матеріал, але одночасно й не втратили інтерес до процесу виконання завдань.

Висновки. Використання ігрових технологій на уроках географії в основній школі, як бачимо, має свої особливості. Це і відповідна підготовка вчителя, і наявність матеріалу з яким можливо працювати. Навчальна гра зміцнює інтелектуальну енергію учнів, породжуючи вторинну мотивацію, а циклічність забезпечує підвищений темп шкільної роботи, полегшуючи процес засвоєння та закріплення знань. Використання ігрових технологій на уроках географії сприяє розвитку мислення та засвоєнню досить складних для розуміння термінів і географічних понять.

За час використання ігрових технологій за допомогою комп'ютера на своїх уроках я прослідковую чітку закономірність - залучення інноваційних технологій пришвидшило процес засвоєння учнями матеріалу. Учні виявляють більше інтересу до уроку, окрім домашнього завдання - виконують ще й завдання які їм до вподоби додатково.

Ігрові технології мають свої плюси та мінуси. До позитивних моментів, які забезпечують використання ігор під час навчання можна віднести:

- полегшують розуміння нових понять;
- допомагають засвоювати інформацію та закріплювати знання;
- дозволяють змодельовати явища, які досить складно або й зовсім неможливо спостерігати в реальному житті;
- здорова конкуренція як стимул до розвитку.

До мінусів використання ігор під час навчання можна віднести:

- зниження інтересу в учнів до знаходження відповідей в природному середовищі;

- Так як зменшується навантаження на мозкову діяльність через відносно простіше отримання матеріалу, потрібно знаходити інші методи для її додаткової активізації.

Отже, запропоновані у роботі ігрові технології спонукають до розвитку творчого мислення на уроках географії, сприяють підвищенню рівня активності учнівського колективу, що в свою чергу сприяє підвищенню якості знань. Однак їх використання вимагає від педагога ретельного відбору комп'ютерних ігор та чітке дотримання запланованої структури заняття й обмеження у частоті використання на уроках.

Додаток:

Рис. 1. Екран онлайн-ігор "Морський бій" [джерело: <https://www.battleshiponline.org>].

Рис. 2. Екран онлайн - ігор WAR. [джерело: <https://atwar-game.com/games/?link=9857606687>].

Рис. 3. Екран Google Планета Земля [джерело: <https://earth.google.com/web/@-14.63655875,-24.41424901,-3930.5990346a,21356606.76062822d,35y,-0h,0t,0r>].

Який із видатних мореплавців загинув від рук тубільців на Філіпінських островах (о.Себу)?

1

Пропустити

0
Відповіді

▲ Джеймс Кук	◆ Френсіс Дрейк
● Фернан Магеллан	■ Іван Крузенштерн

11 / 12

kahoot.it PIN-код гри: 5385037

Рис.4 Екран онлайн платформи Kahoot [джерело: <https://play.kahoot.it/v2/gameblock?quizId=4b458bce-b03c-487b-b6e7-1c36fb8b6ee>]

Соболєв Дмитро Олександрович
студент другого року навчання ОКР «Магістр»
Галузь знань: 01 – Освіта/Педагогіка
Спеціальність: 014 – Середня освіта (Географія)
Освітньо – наукова програма: Географія
КНУ ім. Т. Шевченка

Науковий керівник: Масляк Петро Олексійович
професор, доктор географічних наук

Рецензент: Олішевська Юлія Анатоліївна
доцент кафедри географії України

ДОСЛІДЖЕННЯ У ШКІЛЬНІЙ ГЕОГРАФІЧНІЙ ОСВІТІ **RESEARCHES IN SCHOOL GEOGRAPHICAL EDUCATION**

Вступ. Необхідність докорінних змін в освіті була викликана швидкою глобалізацією та інформатизацією суспільства. Як наслідок, кількість інформації зростає, тож у суспільства виникає потреба у набутті нових знань, умінь і навичок. Дослідження як вид навчальної діяльності було включено до вивчення шкільного предмету «Географія» відповідно до оновленого освітнього документа Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти.

Необхідністю у вивченні дослідження є спрямованість на вдосконалення, сприймання та запам'ятовування інформації під час виконання завдань, формування в учнів поняття та уявлення про земну поверхню, будову, її складові, взаємодію між ними; аналіз причин і наслідків взаємодії з іншими компонентами природного середовища; завдання, які орієнтовані на вивчення соціально-економічного, суспільно-політичного та екологічних процесів та подій; розвивати екологічну складову природокористування.

Можна сказати, що кожного року у навчальних програмах відбуваються зміни, які призводять до постійних змін у змісті та структурі викладання географії у школі. Основною причиною таких змін у структурі географічної освіти і як приклад дослідження є скорочення змісту частин у шкільній програмі, яка базується на вікових особливостях учнів, сучасності та процесах, що відбуваються у світі [1;4].

Метою цієї роботи є аналіз дослідження в системі шкільної географічної освіти, як практичної складової у шкільних курсах географічної освіти.

Об'єктом дослідження є система шкільної географічної освіти – процес її викладання.

Предметом дослідження є процес формування в учнів географічних компетентностей та виховання їх особистості за допомогою досліджень шкільної географії в процесі навчання.

Виклад основного матеріалу. Накопичення людством знань про власне оточення, дослідження невідомих раніше територій привело до виділення географії в окрему науку. Довготривала епоха відкриттів нових територій та земель, збір фактів про розміщення географічних об'єктів на земній кулі – це було головним предметом вивчення географії. Географія як наука склалася історично та продовжує збільшувати власний науковий потенціал, безперервний процес наукового пізнання, через конкретних людей – дослідників, вчених тощо. Проте згодом потреби суспільства та тенденції розвитку географічного пізнання породили епоху великих географічних відкриттів. Географічні відкриття стали важливим поштовхом до економічного оновлення європейських країн і становлення господарських осередків у різних районах Африки та Америки. Підсумком цієї епохи було завершення у загальних рисах описового етапу який сприяв розвитку географії. Проте економічний розвиток суспільства сповіщав нові виклики до пізнання навколишнього середовища. Наслідком потреб, які весь час збільшуються у поглибленому вивченні навколишнього середовища, стало прискорене розділення географії енциклопедичної на ряд наукових дисциплін, що сконцентрували свою увагу на окремих елементах або частинах природи та господарства.

Основною метою географічних досліджень є сприяння інноваційній та якісній роботі, яка демонструє сильні сторони та різноманітність усіх частин географії. Шкільна географічна освіта як одна зі складових духовного розвитку особистості учнів сьогодні потребує нових підходів, нових шляхів розвитку, удосконалення змісту та технологій навчально-виховного процесу, методичної переорієнтації географічної освіти на особистість.

У сучасних умовах географія як наука, яка займалася описом Землі, перетворилася на науку, що значною мірою інтегрує природні, соціальні та економічні закони, розглядаючи їх у часовому та просторовому вимірах. Змінилися і завдання шкільних курсів географії. Вони покликані донести до учнів систему світоглядів, розвивати мислення, політичну, економічну, екологічну культуру учнів, їх життєві навички. Шкільна географічна освіта має розкривати роль географічної науки в житті суспільства, в раціональному використанні природних ресурсів, формувати цілісний географічний образ планети Земля, розвивати вміння визначати нагальні проблеми суспільства та природи, навчитися оцінювати якість довкілля, проводити спостереження на місцях, спрямовувати зусилля на вирішення глобальних проблем людства. Подальший розвиток шкільної географічної освіти неможливий без всебічного засвоєння вже зробленого, тобто без вивчення власної історії [6].

Географія у школі – це один із небагатьох навчальних предметів, здатних успішно виконати завдання інтеграції змісту освіти в галузі природничих та суспільних наук. Поряд з історією, а також мовою та літературою, географія – основний навчальний предмет, який формує у тих, хто навчається, традиційні духовні цінності та самосвідомість. Це насамперед державно-політичні цінності,

на яких будується патріотизм та безпека життєдіяльності громадян; природні, що включають насамперед екологічний матеріал; історичні, що визначають наступність традицій та культурно-історичну пам'ять; демографічні, що дозволяють судити та міркувати про «якість населення»; релігійно- конфесійні, які розкриваються у процесі вивчення країн та народів, регіонів нашої країни [2].

Організація навчання за оновленою програмою з географії та водночас виконання науково-дослідної роботи було спочатку запроваджено для 6 класу з 2014-2015 навчального року та триває донині. А для 9 класу дослідження були розроблені на 2017-2018 роки з використанням переліку навчальних програм. Можна зазначити, що зміни в навчальній програмі відбуваються щорічно, що призводить до постійних змін у змісті та структурі викладання географії в школі. Основною причиною постійних змін у структурі географічної освіти і як приклад дослідження є скорочення змісту частин у шкільній програмі, яка базується на вікових особливостях учнів, сучасності та процесах, що відбуваються у світі.

У дослідженні проаналізовано методи дослідження як практичний компонент у шкільних курсах географії. Дослідження є новим компонентом у навчальній програмі географічної дисципліни, згідно з якою вчитель шляхом систематичної роботи розвиває дослідницькі навички учнів. Навчальними планами, починаючи з 2012 року було встановлено проведення даного виду роботи у формі творчої роботи з активною консультативною роллю вчителя. Спосіб виконання може порекомендувати вчитель географії, а також члени сім'ї, які можуть допомогти з вивченням. Форма творчої роботи студента може бути обрана на власний розсуд, при цьому оцінка цих робіт не потрібна. Таким чином, викладач може втратити дорадчу роль під час роботи, реалізуючи таким чином повноцінну самопрезентацію учнів науковим шляхом проведення учнями власних науково-дослідницьких робіт.

Дослідження перетинає самостійну роботу учнів, а час для їх виконання є позакласним. Рекомендується виконувати дослідження у формі мініпроектів, презентацій, рефератів, усних доповідей, туристичних маршрутів (за потребою), карт тощо. Оцінка дослідження повинна мати стосунок лише до виконаної роботи [1;7].

Ефективність досліджень полягає в тому, що під час їх виконання формується велика кількість навичок. Цей вид роботи вводиться до навчальної програми з географії з метою поєднання виконання практичних та соціально значущих завдань шляхом створення різноманітних творчих робіт. Цей головний принцип, що лежить в основі дослідження, реалізує ідею наближення шкільної освіти до реального життя, адже знання необхідно активно використовувати в повсякденному житті. Таким чином, головною метою застосування досліджень на уроках географії є самостійне оволодіння учнів географічними знаннями, вміннями та навичками шляхом власних дослідницьких і творчих пошуків. Між практичною роботою та дослідженням є ряд спільних рис – розвиток

нестандартного мислення, вміння застосовувати на практиці отримані знання, розв'язувати проблеми, реалізовувати проєкти тощо. Проте існують певні відмінності між особливостями дослідницької та практичної роботи, що зумовили виділення цих типів бітів.

Кожен курс характеризується власною кількістю досліджень, яка залежить від їх тематичного навантаження. Таке коригування складності забезпечує постійне оновлення вивченого матеріалу, його поповнення та краще засвоєння.

Кожен новий курс має власну встановлену кількість годин, відведених на дослідження. Наприклад, у 6 класі є лише дві творчо-пошукові роботи, до яких можна активно залучати членів сім'ї учня, які можуть допомогти виконати роботу в незвичній формі або проаналізувати можливі варіанти вирішення проблем. Основна мета – оцінити цінність власних спостережень та навчитися розробляти мініпроєкти з географії. Творчі пошуки розвивають нестандартне мислення, уяву та фантазію учнів. Усі види досліджень у 7 класі спрямовані на формування географічних знань про фізико-географічні умови материків та океанів світу. Вивчення фізико-географічних та соціально-економічних складових України у 8 класі базується на комплексному використанні раніше набутих знань. Пропонуються такі форми виконання робіт: вирішення графічних задач, нанесення маршрутів, створення проєктів та аналіз компонентів природи, характеристика населення України та місцевості, характеристики між різними компонентами географічних об'єктів, помічаючи зміни, комплексне вивчення соціально-географічних складових світового господарства [8].

Інформаційне дослідження спрямоване на отримання інформації про предмет, явище, дію з подальшим її аналізом та узагальненням. Наступною умовою є подальше представлення результатів роботи. Основним загальноосвітнім завданням є формування вмінь працювати з інформацією: шукати її, працювати з нею та подавати її у певному вигляді. Наприклад, дослідження у 8 класі – «Аналіз водних ресурсів різних куточків України» або «Ознайомлення з природними об'єктами своєї місцевості».

Дослідження дослідницького та наукового типу можна проводити у формі роботи, яка складається з таких етапів: обґрунтування обраної теми, визначення проблем і завдань, гіпотез, визначення джерел інформації та рішень, оформлення результатів дослідження, їх обговорення. Приклади: у 7 класі – «Шляхи вирішення екологічних проблем»; у 8 класі – «Використання продуктів переробки корисних копалин у побуті» тощо. Такі проєкти, як правило, довгострокові, тому їх часто подають у вигляді екзаменаційних завдань або як конкурсну позааудиторну роботу.

Прикладами таких досліджень є:

- 1) у 6 класі – «Розробка мініпроєкту з утилізації побутових відходів»;

- 2) у 7 класі – «Здійснення уявної подорожі по 50-й паралелі: складання карти маршруту з позначенням країн, природних об'єктів та природних комплексів».
- 3) для 8 класу – «Зміни характеру їх території під впливом діяльності людини»
- 4) для 9 класу – «Регіони та країни з найбільшою спільною концентрацією глобальних проблем» та ін.

Основними завданнями практико-орієнтованих досліджень з географії є:

- 1) людина («Регіони та країни з найбільшою концентрацією глобальних проблем», «Вплив людини на родючість ґрунтів»);
- 2) розвиток територій («Прокладка маршрутів на топографічній карті та їх обґрунтування», «Історія геологічних досліджень України Г. Капустін, В. Зуєв, В. Вернадський, В. Бондарчук»);
- 3) порівняльна характеристика, аналіз, прогнозування майбутніх змін/наслідків («Порівняльна оцінка географічного положення України» «Прогноз погоди за народними прикметами та порівняння з прогнозом в інтернет-джерелах, ЗМІ»).

Дуже важливо, щоб під час роботи над проектом учні не тільки закріпили вже набуті географічні знання та здобути нові, а й навчитися працювати в команді. Специфіка змісту географії також дозволяє організувати польові дослідження.

Основним загальноосвітнім завданням дослідження є формування вмінь працювати з інформацією: шукати її, працювати з нею та подавати.

Реальний метод другої половини XIX століття поступово трансформувався у лабораторний. Він передбачав роботу вчителя з колективом учнів та індивідуальну роботу учня з різними природничими матеріалами, спостереження. Учні вчилися аналізувати текст, робити висновки, конспектувати, працювати з картою, планом тощо. Розроблялись методистами та вчителями і методичні інновації. Серед них був реферативний метод. Так, вчитель подавав загальну характеристику матеріалу, план вивчення теми, основні питання та проблеми. В класі створювалися групи учнів з п'яти-шести чоловік, які працювали над конкретною темою. Через кілька тижнів реферати обговорювалися в класі. Вчитель формулював висновки. В методичній літературі того часу описані різні прийоми роботи з картографічним матеріалом та іншим наочним матеріалом. Найбільш поширеними прийомами контролю і корекції знань учнів були розгорнуті відповіді, фронтальна бесіда, заповнення таблиць та контурних карт. Розробка питань шкільної географічної освіти стимулювала створення значної методичної літератури з географії. На початку XX століття надруковано десятки книг і журнальних статей з методики, які

подали різні методологічні і методичні погляди авторів [3]. У навчально-методичній літературі, як і у підручниках, знайшов своє відображення біологічний напрям викладання (його ще називають біологічним методом). Він передбачав значну активізацію методів викладання предмету за рахунок запровадження природознавчих підходів. Вийшли кілька посібників з окремих питань викладання географії, посібники для самостійних екскурсій учнів у природу, низка книг з питань обладнання акваріумів, виготовлення колекцій і т. д.

Результатом такої роботи учнів можуть бути моделі, карти, схеми, описи об'єктів та конкретних видів діяльності для їх удосконалення тощо. Дуже важливо, щоб під час роботи над проектом учні не лише закріплювали вже набуті географічні знання та здобували нові, а й навчалися працювати в команді за тривалістю навчання можна розділити на короткочасні та довготривалі. Короткочасні навчання виконуються в межах одного уроку або як одне домашнє завдання.

Згідно з чинним Державним стандартом про освіту середніх шкіл, учнівські дослідження пропонується проводити у вигляді створення невеликих есе, презентацій або повідомлень будь-якого іншого творчого характеру. Виконуються дослідження за бажанням учнів під час уроку або у вигляді домашнього завдання.

Висновки. На сьогоднішній день створюється оптимізація сучасної базової шкільної географічної освіти, яка знайомить школярів з дійсно необхідними знаннями і навичками в сфері географії, які вони будуть отримувати з інформаційного середовища, зокрема в запровадженні дослідження на уроках географії.

Головне завдання шкільної географічної освіти — сформувати наукові знання учнів шляхом розкриття основних географічних закономірностей. Їх засвоєння під час формування українознавчої інформації географічного змісту є дуже важливим, оскільки звільняє від необхідності запам'ятовувати величезний фактологічний матеріал, водночас підвищуючи міцність і глибину знань та формуючи патріотизм школярів. Таким чином, шкільна географія формує в учнів патріотичне бачення шляхом краєзнавчої інформації.

Дослідження призначені для самостійного вивчення предмету та навчального матеріалу. Вони сприяють розвитку власних пізнавальних інтересів через дослідження учнів, що стимулює творче осмислення процесів, які відбуваються в географічному масштабі Землі.

Використовуючи дослідження на уроках географії, учні можуть розробляти власні проекти, які часто виконуються шляхом позакласної роботи. Дослідження можна проводити різними експериментальними методами: походами, польовими спостереженнями, описами тощо.

Список використаних джерел

1. Географія. 6 – 11 класи: Методичні рекомендації щодо організації навчально – виховного процесу в 2015/2016 навчальному році з коментарем відповідних фахівців. – Харків: Ранок, 2015. – 96 с.
2. Дрок Н. Роль краєзнавчого туризму в формуванні громадської активності підлітків / Н. Дрок // Рідна школа. – 2002. - №10. – С.31 – 32.
3. Концепція географічної освіти в основній школі: проект / Інститут педагогіки НАПН України/ за ред. О. М. Топузов, О. Ф. Надтока. Л. П. Вішнікіна. А. С. Доброскок та ін. – К. : Педагогічна думка. 2014 – 30 с.
4. Кирилюк С. М. Проблеми викладання географії у школі [Електронний ресурс] http://collectedpapers.com.ua/problems_teaching_geography_schools/3-2-navchannya-geografii-v-ukrayini-v-xix-na-mezhi-xx-stolit.
5. Назаренко Т. Г. Методика навчання географії України в загальноосвітніх навчальних закладах (особливості навчання) [Текст] / Т. Г. Назаренко. – Х.: ВГ «Основа», 2016. – 112 с.: іл., табл.. – (Серія «Бібліотека журналу «Географія»; Вип.. 11 (155).
6. Назаренко Т.Г. Методика навчання географії в сучасний період / Т. Г. Назаренко // Україна: географічні проблеми сталого розвитку, т. 1У – К: “Обрій”, 2004 – с. 3 – 5.
7. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Географія. 6–9 класи. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2015. – 45 с.
8. Топузов О.М. Поняття розвитку самостійного творчого мислення в дидактиці географії. «Педагогіка і психологія», 1997, № 2 – С.43-48.14.
9. Яськова А.О. Використання інтерактивних методів у викладанні географії / А.О. Яськова // Географія. – 2006. – № 3 (Дод.). – С. 1 – 8.

Кириченко Давид Васильович

студент другого року навчання ОКР «Магістр»

Галузь знань: 01 – Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 014 – Середня освіта (Географія)

Освітньо – наукова програма: Географія

КНУ ім. Т. Шевченка

Науковий керівник: Масляк Петро Олексійович

професор, доктор географічних наук

Рецензент: Кочеткова Ірина Валентинівна

доцент кафедри географії України

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В ШКОЛАХ ОБУХІВСЬКОГО РАЙОНУ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність дослідження. Інклюзивна освіта є невід’ємною частиною сучасного освітнього процесу. За останнє десятиліття Україна здійснила значні кроки у впровадженні інклюзії на усіх рівнях навчання. Початок російської агресії на сході України в 2014 році спровокував збільшення дітей з особливими освітніми потребами на декілька тисяч осіб, а також початок повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року призведе до катастрофічного збільшення дітей з ООП внаслідок психічних та фізичних травмувань.

За даними Державної служби статистики України серед осіб з інвалідністю на 2021 р. нараховується 162,9 тис. дітей. За останніми даними МОН у 2021/2022 навчальних р.р. інклюзивним навчанням було охоплено 32686 учнів, що становить близько 20% від загальної кількості. Станом на 2021 рік в Україні працювали 13 991 школа, серед них 7136 закладів в яких організовано інклюзивні класи, що складає 51% від загальної кількості загальноосвітніх закладів.

На відміну від України, у Західній Європі реформування освіти в напрямку інклюзії розпочалось у 70-х рр. ХХ ст. Італія почала реформувати систему освіти однією з перших у європейському регіоні інтегруючи в неї дітей з ООП, тому вже близько 90% дітей з особливими потребами навчаються у закладах загального типу.

В Італії понад 90% дітей з особливостями психофізичного розвитку здобувають освіту в закладах загального типу. У Литві уже зараз 90% дітей з особливими освітніми потребами здобувають освіту в інклюзивних класах загальноосвітніх шкіл. У спецшколах країни, їх нараховується 43, навчаються лише учні з важкою та дуже важкою формами інвалідності.[1] Загальний відсоток інклюзивної освіти в Польщі становить близько 42%.

Мета дослідження. В контексті даної роботи була спроба оцінити інклюзивну освіту на прикладі Обухівського району Київської області, розглянути особливості розвитку та проблеми інклюзивності в школах.

Завданнями є:

- 1) Визначити поняття “інклюзивної освіти” та принципів інклюзивного навчання.
- 2) Розглянути становлення інклюзивної освіти в Україні протягом останніх років.
- 3) Дослідити розвиток інклюзії в школах Обухівського району.
- 4) Сформулювати проблеми та можливі перспективи розвитку інклюзивної освіти в ЗЗСО Обухівського району.

За визначенням Міністерства освіти та науки України “інклюзивне навчання — система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників.”[2]

У Конвенції про права осіб з інвалідністю зазначено, що інклюзія передбачає вільний доступ до формальної та неформальної освіти усім членам суспільства, незважаючи на фізичні та психічні особливості з усуненням будь-яких проявів дискримінації та булінгу. Вона має на меті долати бар’єри та перепони на шляху до навчання, боротися зі шкідливими стереотипами та сприяти захищенню прав і свобод осіб з інвалідністю. [3]

У Саламанській декларації сформовано принципи інклюзивного навчання серед яких можна виділити найсуттєвіші[4]:

- Кожна дитина має повне право на освіту, розвиток та отримання знань;
- Освітні програми мають зважати на унікальні особливості та навчальні потреби кожної дитини;
- Освіта має розкривати потенціал дитини;
- Діти з ООП повинні мати безперешкодний доступ до будь-яких навчальних установ;
- Навчальні заклади мають створити необхідні умови для навчання дитини та забезпечити кожного учня психологічним комфортом під час навчання;
- загальноосвітні заклади освіти є найбільш ефективним методом навчання з точки зору забезпечення потреб дитини, протидії дискримінації та розподілу державних коштів.

Нині інклюзивна освіта розглядається в Україні як «комплексний підхід забезпечення рівного доступу до якісної освіти шляхом організації навчання дітей у закладах освіти на основі застосування особистісно орієнтованих методів

навчання з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей у навчально-пізнавальній діяльності».[5]

В Україні діє ряд законів та постанов щодо освіти осіб з особливими потребами, а саме Закон про освіту (статті 19, 20), Закон про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання, Постанова про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти (передбачає формування рівнів підтримки для учнів з ООП).

Завдяки внесенню нових законів та постанов в Україні спостерігаються позитивні тенденції у розвитку інклюзивної освіти. Протягом п'яти років впровадження інклюзивної освіти (2016-2021), за даними МОН у 7 разів зростає кількість учнів із особливими освітніми потребами. За даний період спостерігаються позитивні тенденції щодо збільшення кількості учнів у класах з інклюзивним навчанням:

- у 2015/2016 н. р. – 2720 учнів;
- у 2016/2017 н. р. – 4180 учнів;
- у 2017/2018 н. р. – 7179 учнів;
- у 2018/2019 н. р. – 11839 учнів;
- у 2019/2020 н.р. – 19345 учнів [6]

Це пов'язано, як зі збільшенням кількості батьків, які віддають перевагу навчанню дитини в закладі освіти за місцем проживання родини, а також з удосконаленням нормативно-правової бази щодо освіти дітей з особливими потребами.

У значній частині суспільства інклюзія все ще асоціюється з особами, що мають певні фізичні та психологічні вади та не здатні жити без сторонньої допомоги у зовнішньому середовищі. Проте діти, які потребують інклюзивної освіти, можуть і не мати інвалідності, але вони мають особливі освітні потреби. Згідно з Законом України «Про освіту» дитина з особливими освітніми потребами – «це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту» (Про освіту: Закон України від 05.09.2017. №2145-VIII. Урядовий кур'єр від 04.10.2017. №186).

Одним з головних аспектів розвитку інклюзивної освіти в Україні є створення інклюзивно-ресурсних центрів (ІЦР) (Постанова про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр), котрі забезпечують права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2-х до 18-ти років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти. Основними завданнями ІЦР є професійний супровід дітей з ООП, їхня психологічна підтримка, надання

рекомендацій щодо програми навчання, проведення комплексної оцінки задля визначення особливих освітніх потреб дитини.

Станом на 2019-2020 н. р. В Обухівському районі функціонувало 6 ІРЦ. Серед ЗЗСО діяло 84 школи в яких навчалася 29089 учнів. За даними таблиці можна розглянути кількість ЗЗСО з інклюзивним навчанням та кількість учнів на інклюзивному навчанні у ЗЗСО (охоплено не всі ОТГ через відсутність статистичної інформації).

ОТГ	Загальна кількість дітей з особливими потребами (в тому числі з інвалідністю)	Шкільного віку	Кількість ЗЗСО з інклюзивним навчанням	В них інклюзивних класів	Кількість учнів на інклюзивному навчанні у ЗЗСО
Богуславська	89	77	4	5	5
Миронівська	54	41	4	22	29
Кагарлицька	43	37	5	18	23
Обухівська	481	176	5	30	44
Васильківська	279	265	14	39	49
Ржищівська	115	46	2	8	13

Табл. 1. Кількість ЗЗСО з інклюзивними класами та учнів з ООП за 2019/2020 рр.

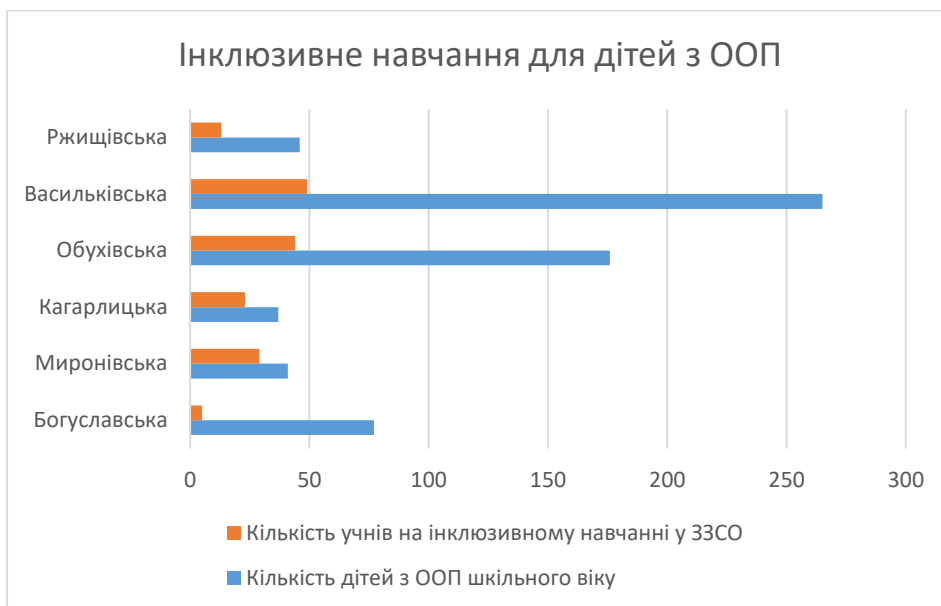

Табл. 2. Інклюзивне навчання для дітей з ООП

В таблиці 2 можна чітко простежити диспропорції між кількістю дітей з ООП шкільного віку та кількістю учнів на інклюзивному навчанні у ЗЗСО. Значна частка дітей не залучені до навчального процесу по багатьом причинам:

- Не готовність батьків працювати зі школою та ІРЦ, негативні тенденції простежуються частіше у сільській місцевості;
- Вагання батьків щодо якості освіти та супроводу дитини в ЗЗСО;
- Не пристосованість навчальних закладів до потреб дитини, що змушує батьків орієнтуватися на домашнє навчання;
- Не достатня кількість спеціалістів, вчителів-реабілітологів, психологів, логопедів.

Навчання у ЗЗСО з інклюзивними класами в Обухівському районі проводиться за такими підходами:

– мейнстрімінг – передбачає встановлення дружніх стосунків та спілкування між дітьми, що мають особливі освітні потреби. Даний підхід найкраще реалізовується в позаурочний час у виявленні неформального спілкування, проведенні заходів, гуртків.

– інтеграція – залучення дітей з ООП до навчання в звичайних ЗЗСО. Навчання у досліджуваному районі переважно відбувається в умовах функціональної абсолютної та комбінованої інтеграції. Абсолютна інтеграція передбачає постійне навчання інклюзивних учнів в рівних умовах з іншими однокласниками, комбінована інтеграція супроводжується допомогою спеціалістів та вчителів-дефектологів.

Супровід щодо навчання учнів з ООП здійснюють ІРЦ проводячи комплексну оцінку можливостей учнів та пропонуючи рекомендації щодо навчальних програм та навантаження академічними годинами. Саме ІРЦ визначають здібності дитини її освітні можливості та за потреби дають запит щодо створення інклюзивного класу у ЗЗСО (Постанова від 15 вересня 2021 р.). Кожен інклюзивний клас має асистента вчителя, котрий супроводжує учнів з ООП, проте у сільській місцевості за відсутності кваліфікованих кадрів, та малої кількості учнів у школах може бути лише один асистент.

За потреби для учня з ООП може складатися індивідуальний навчальний план для зменшення навантаження на учня та адаптації та/або модифікації окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів).

За проведеними опитуваннями представників ІРЦ Обухівського району Київської області можна виділити ряд проблем, що постали перед якісним впровадженням інклюзивної освіти:

- Професійна невідповідність вчителів для роботи з дітьми з ООП. Близько лише 1% вчителів працюють з класами в яких є учні з певними освітніми потребами;
- Високий середній вік вчителів 44+ років, їх не готовність працювати та сприймати учнів з ООП. Частка вчителів старше 40 років станом на 2020 р. у Київській області становила 69,4% [7]
- Архітектурна непристосованість закладів для потреб даної категорії учнів: відсутність пандусів, ліфтів, умовних позначень та шляхів руху для дітей з вадами зору та слуху, ігрових та реабілітаційних кімнат. Також недостатньо уваги приділяється доступності пришкольніх територій: наявність під'їздів, паркувальних місць для осіб з інвалідністю, зокрема, для підвезення дітей на візках, обладнаних спортивних майданчиків для дітей з інвалідністю тощо. Дуже мало закладів освіти обладнано спеціальними туалетними кімнатами;
- Академічна перевантаженість освітніх програм, котрі складно адаптувати під потреби дитини;
- Негативне ставлення батьків інших учнів, їх неприйняття спів навчання з дітьми з ООП;
- Відсутність достатньої кількості професійно укомплектованих команд вчителів та спеціалістів для супроводу дітей з ООП;
- Неопрацьованість нормативно-правової бази, яка б ретельно контролювала та систематизувала роботу загальноосвітніх шкіл, котрі мають інклюзивні класи.

Проте, безумовно спостерігається розширення мережі ІРЦ та ЗЗСО з інклюзивними класами в Обухівському районі, що вказує на позитивну динаміку зміни відношення батьків учнів з ООП та їхнє зростання довіри до навчання у

загальноосвітніх школах. Для прикладу, в Обухівській ОТГ близько 80% батьків готові іти до ІРЦ, а станом на 2022 рік серед 11 закладів Богуславської ОТГ вже 7 шкіл та 1 філія мають інклюзивні класи.

Нещодавня постанова “Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти” є важливим кроком до зміни надання освітніх послуг дітям з ООП “за реальною потребою”. Постанова передбачає індивідуальну модель підтримки, командне визначення освітньої траєкторії, тісну взаємодію з сервісами інклюзивно-ресурсних центрів, та точкове фінансування потреб.

Постанова передбачає, що учні одного віку з ООП можуть пропорційно розподілятися між класами за рівнями підтримки, що значно знижує навантаженість на класи та дозволяє глибше і ефективніше пропрацьовувати проблеми і потреби інклюзивних учнів.

Висновки. В Обухівському районі Київської області загалом спостерігаються позитивні зміни у розвитку інклюзивної освіти. Важливу роль відіграють політика держави, формування інклюзивного суспільства, сім'я та діяльність педагога. Звісно спостерігаються досить суттєві диспропорції у розвитку інклюзивної освіти у містах та в селах, що залежить від обізнаності населення, залежності від радянської моделі сприйняття “інвалідів”. Доречі, законом України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування терміна “особа з інвалідністю” та похідних від нього” було постановлено слово “інвалід” замінити словами “особа з інвалідністю”.

У формуванні інклюзивної освіти та інклюзивного простору для учнів виникає ряд суттєвих проблем, проте все більша залученість дітей з ООП до навчання у ЗЗСО є ознакою того що освіта та суспільство змінюються на краще.

Список використаних джерел:

1. Трансформація спеціальної освіти в Литві: як це відбувалося й що є зараз [Електронний ресурс] // НУШ. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://nus.org.ua/articles/transformatsiya-spetsialnoyi-osvity-v-lytvi-yak-tse-vidbuvalosya-j-shho-ye-zaraz/>.
2. Інклюзивне навчання [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>.
3. Конвенція про права осіб з інвалідністю [Електронний ресурс] // Комітет з прав осіб з інвалідністю. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: Інклюзивне навчання [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/1GTVgN5>
4. САЛАМАНСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ ТА РАМКИ ДІЙ ЩОДО ОСВІТИ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

[Електронний ресурс] // Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури. – 1994. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text/.

5. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навч. посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна». 2019. 300 с.

6. Міністерство освіти і науки України - Статистичні дані. *Головна* | *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani>

7. ОСВІТА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЗБІРНИК [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2020/metod-zbirka-osvita-ta-covid-2020.pdf>.

Кафедра географії України

Кунда Богдан Андрійович

студент другого року навчання ОКР «Магістр»

галузь знань: 10 – природничі науки

спеціальність: 106 Географія

освітньо-наукова програма: Географія рекреації та туризму

КНУ ім. Т. Шевченка

Науковий керівник: д.г.н., професор Масляк П. О.

Рецензент: к.г.н., доцент Аріон О.В.

ВОДНИЙ ТУРИЗМ ПРИКАРПАТТЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Основний фокус даного дослідження зосереджений на аналізі наявного стану та перспектив розвитку водного туризму в Прикарпатському регіоні. Туризм як різновид проведення вільного часу з кожним роком набирає все більшої популярності. Одним з різновидів туризму, який все більше зацікавлює та залучає в «свої лави» все більшу кількість людей є Водний туризм, в основі якого лежить подолання певного маршруту водною поверхнею. Основними підвидами водного туризму є: сплави по річках, яхтинг, рафтинг, каякінг, каньйонінг, дайвінг. На сьогоднішній день Прикарпатський регіон є чи не найпривабливішим в Україні в контексті можливостей та перспектив розвитку деяких видів водного туризму. Основними факторами, які впливають на це, є густа річкова мережа регіону, велика кількість атракцій в близькій доступності відносно основних річок, які придатні для водного туризму.

Останнім роками активний туризм набуває все більшої популярності. Багато науковці, об'єктом дослідження яких є міжнародний туризм, стверджують, що в останні роки спостерігається активна тенденція до становлення активного (або пригодницького) туризму як окремого виду галузі. Водний туризм є важливою частиною активного туризму та потребує детального вивчення та дослідження для сприяння розвитку цієї сфери.

Актуальність даної теми зумовлена збільшенням зацікавленості та ролі водних видів туризму як способу проведення дозвілля та використання для цього водних ресурсів Прикарпатського регіону. Однією з причин набуття популярності водним туризмом як способу активного відпочинку і фізичних навантажень є те, що він вирішує проблеми сучасної людини, яка, на жаль, веде малорухомий спосіб життя і дає можливість краще пізнавати природу та навколишній світ. Фізіологами встановлено, що водні походи дають високий

оздоровчий ефект, знімають нервову напругу, поліпшують настрій, надають бадьорість, працездатність. В свою чергу, це сприяє розширенню кругозору та отриманню нових корисних навичок для людини.

Метою дипломної роботи є дослідження сучасного стану та визначення перспектив розвитку водного туризму в Прикарпатському регіоні.

Поняття водного туризму широко використовується в туристичній сфері, так як є достатньо популярним напрямом відпочинку в наш час. Водний туризм відносять до екстремального відпочинку або навіть до небезпечного для здоров'я і життя виду спорту.

Класифікація водного туризму

№ з/п	Критерій	Види водного туризму
1.	за середовищем	морський туризм, річковий туризм, озерний туризм
2.	за характером організації	самодіяльний, плановий
3.	за тривалістю	вихідного дня, багатоденний
4.	підвиди	сплав по річках, рафтинг, вітрильний туризм, каякінг, каньйонінг (подолання каньйонів без допомоги плаваючих засобів), віндсерфінг, вейкбординг, круїзний туризм, підводний туризм
5.	за метою	рекреаційний, спортивний, екстремальний

Річкова система України є досить густа та має значну кількість річок, придатних для проведення водних туристських походів на плавзасобах різного типу. Загальна кількість річок із довжиною понад 100 км в Україні - 123, а великих річок (довжина понад 500 км) — 14. Усі річки України відносяться до одного кліматичного типу — переважно снігового живлення з весняною повінню. Однак, через різноманітність ландшафтів, річки різних регіонів України сильно відрізняються між собою за нахилом русла, характером течії, наявністю та

складністю перешкод, сезонним режимом тощо, що дозволяє поділити їх за туристсько-спортивною складністю на три групи — річки низовин, річки рівнин, гірські річки Карпатського та Кримського регіонів.

Потужним рекреаційним ресурсом Прикарпатського регіону є річка Дністер. Найцікавішою та наймальовничішою ділянкою Дністра є Дністровський каньйон, який простягається на 250 кілометрів від гирла Золотої Липи до гирла Збруча. Тут Дністер тече каньйоноподібною долиною, утворюючи багато фантастичних звивів — меандр. Природа каньйону своєрідна та неповторна, схили Дністра покриті реліктовою лісовою та степовою рослинністю. Історичних пам'яток на берегах значно більше ніж на багатьох європейських річках: близько 100 пам'яток живої і неживої природи світового значення, збереглися унікальні еталони відслонень гірських порід. Каньйон починається в районі с. Нижнів унікальним відслоненням юрського періоду, закінчується біля гирла Збруча.

Гірські річки Прикарпаття — це добре освоєні туристами річки басейнів двох основних річок - Дністра і Прута. Найбільшою популярністю у туристів користується сплав по річках: Чорни і Білий Черемош, Черемош, Прут, Свіча, Лімниця (яка є однією з найчистіших у Європі). Гірські річки відрізняє висока по тужність потоку, стрімка течія, що досягає 10-15 км/год, могутні пороги та затяжні шивери. Нахил русла в верхів'ях до 10 м/км (Прут, Білий Черемош). Живлення — переважно атмосферними водами з весняною повинню під час танення снігу та дощовими паводками. Тривалі або рясні дощі можуть викликати паводок в будь-яку пору року. Рівень води впродовж сезону сплаву змінюється у значних межах, залежить від кількості снігу в горах, дощів та температури повітря.

Отже, слід зазначити, що через завдяки таким факторам як: унікальні атракції та локації, густій річковій мережі, придатному та доволі м'якому клімату, водний туризм в Прикарпатському регіоні має хороші перспективи для подальшого розвитку, а отже ще більше популяризації на теренах України та світу цього виду туризму. Особливо цікавим цей регіон може виглядати для іноземного туриста не тільки через можливість здійснити цікавий та екстремальний спуск по гірським річкам Карпат, але й завдяки тому, що цей регіон багато в чому зберіг доволі автентичний вид та сам по собі є певною «диковинкою» для туриста, який звик до певного рівня цивілізації під час своїх туристичних подорожей.

1. Карпатський центр розвитку туризму. Веб-сайт. URL: http://ruralcarpathians.com/uk/vodnyj_turyzm.html.

2. Качала С.В. Розвиток водного туризму в Карпатах.
URL: <http://libs.mfknu.kim.mk.ua/bitstream/123456789/46/1/%D0%9A%D0%B0%D1%87%D0%B0%D0%BB%D0%B0%20%D0%A1.%20%D0%92..pdf>
3. Федерація спортивного туризму України. Веб-сайт. URL: <https://www.fstu.com.ua/tag/%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9/>

Петровський Іван Іванович
студент другого року навчання ОКР «Магістр»
галузь знань: 10 – природничі науки
спеціальність: 106 Географія
освітньо-наукова програма: Географія рекреації та туризму
КНУ ім. Т. Шевченка
Науковий керівник: к. г. н, доцент Уліганець С. І.
Рецензент: к.г.н., доцент Гринюк О.Ю.

ЗАСТОСУВАННЯ QR-КОДУ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

У центрі уваги дослідження було проаналізовано використання QR-кодування як інструменту для популяризації туризму та культури у світі та Україні. Під час технологічного розвитку відбувається багато змін, з'являються нові підходи та інновації. Сучасний інтернет та мобільні пристрої все активніше використовуються туристами під час подорожей та екскурсій, технологічні програми підвищують задоволеність та індивідуальність туристичних підприємств за допомогою використання QR-кодів, що дає можливість підвищити доступність мобільних послуг і миттєво отримувати детальну інформацію.

В умовах сьогодення українці активно користуються сучасним інструментом у вигляді QR-коду, сканування якого відбувається ледь не кожного дня: банківські додатки на телефоні, Covid-сертифікати, сфера розваг та послуг, сканування меню в ресторанах та кафе, зчитування інформації про залізничний транспорт, купівля та сканування квитків в громадському транспорті, маркування туристичних маршрутів тощо. Код можливо розмістити на старих будівлях, пам'ятниках чи в музеях. Все частіше можна побачити QR-код в путівниках, де під ним можливо розмістити пряме посилання на вебсайт, адже більшість інформації можна дізнатися, якщо розшифрувати код за допомогою мобільного пристрою.

Актуальність дослідження пов'язана з перевагами застосування QR-кодів в галузі туризму. Легке сканування, яке допомагає надати швидкий доступ до інформації про туристичний об'єкт чи місце розташування туриста; за допомогою коду ми маємо змогу зашифрувати будь-яку інформацію. QR-код особливо актуальний для українських підприємств чи туристичних фірм. Технологічні зміни та досягнення стимулюють інновації та допомагають розвинути туристичну діяльність.

Метою дослідження є аналіз використання інноваційних технологій у вигляді QR-кодування як інструменту популяризації туристичної галузі в Україні та світі, адже у багатьох туристичних містах все активніше використовуються QR-коди, які розміщуються на вулицях, путівниках, пам'ятниках історії та пам'ятках. (Erin Wo, 2021)

Перші розроблені коди були лінійними штрих-кодами, які найчастіше використовувалися в супермаркетах. Вони були створені для ідентифікації продуктів у базі даних, а також їх виробника. Через обмежену місткість для зберігання інформації ці коди еволюціонували, породжуючи новий інструмент під назвою Quick Response Code (QR Code), який був створений японською компанією «Denso-Wave» у 1994 році, щоб відстежувати процес виробництва транспортних засобів.

QR-код — це 2-вимірний (2D) код, що складається з кількох чорних модулів, розташованих у різних місцях на білому фоні. Найбільш очевидна різниця між двома типологіями — між штрих-кодом та QR-кодом — полягає в графічному зображенні. QR відрізняється тим, що він зберігає дані у двох напрямках: горизонтальному і вертикальному, в матричній структурі, тоді як одновимірний штрих-код є лінійним і дані знаходяться виключно в горизонтальному положенні. QR-код визначається як «малюнкові мости, які в основному можуть бути вбудовані у фізичне середовище» і являється сучасним розширенням стандартного штрих-коду. (Jason Coleman, 2011)

Пізніше компанія «Denso-Wave», не вимагаючи фінансового відшкодування та зборів, надала необмежений доступ до генерації кодів по всьому світу, оскільки вони можуть містити багато інформації та залучати інтерес у споживачів. QR-коди почали використовуватися у багатьох різних сферах від відстеження продуктів до сфери розваг, в закладах харчування, а також в туризмі (маркування історичних пам'яток, об'єктів, маршрутів). (Andreia Roseiro, 2017)

Технологічний прогрес і туризм завжди йдуть поруч, ці події породили нові концепції та адаптації суспільства, як приклад використання нових технологій в туризмі та полегшений доступ до інформації. Поширення нових технологій та інтернету з 1990-х до 21-го століття призвело до відкриття нових форм комунікації між людьми. Більшість інформації можливо отримати за допомогою смартфона, наприклад швидко переглянути дані про туристичний об'єкт іншої країни та забронювати тур онлайн. Використання QR-кодування дає можливість миттєво отримати детальну інформацію про об'єкт, історичну пам'ятку або вулицю. (Mehmet Emek, 2012)

Головна особливість системи QR-кодування полягає в тому, що вона дозволяє отримати легкий доступ до матеріалу, який розміщений на певному вебсайті. Для зручного використання QR-коду потрібно мати камеру та можливість підтримки на мобільному пристрої функції зчитування коду. В багатьох сучасних моделях цю функцію вже вбудовано в стандартну камеру. Також існують безплатні додатки для смартфонів та планшетів, які допомагають миттєво зчитувати QR-коди, завдяки цьому можливо сканувати код та отримати доступ до інформації.

Серед економічних секторів туризм використовує сучасні технології як інструмент підтримки різних видів діяльності. Технології використовуються для легкого доступу до туристичної інформації, що таким чином задовольняє потреби відпочивальників. Туристи мають змогу ознайомитися з туристичним об'єктом за допомогою тексту, фотографій чи віртуальної реальності.

За даними Всесвітньої туристичної організації, яка виступає за інноваційні підходи та застосування цифрових досягнень, визначають що такий підхід пропонує розширення можливостей місцевої спільноти та ефективного управління ресурсами.

По-перше, переваги QR-кодів визначаються в безпосередній легкості застосування, а також просте використання та невеликі витрати організації, адже для цього потрібно лише роздрукувати код та розмістити в громадських місцях, які будуть доступні та легкі для зчитування відвідувачам.

По-друге, QR-код може бути інклюзивним та надавати доступ з використанням технологій, які спрямовані на залучення меншин: це може бути аудіозапис для людей із вадами зору або тексти для людей із вадами слуху та німих.

По-третє, дозволяє відвідувачеві безплатно отримати доступ до інформації про місце розташування та місце відвідування.

Широке застосування QR-кодів в туристичній галузі пов'язано з основними факторами:

1. QR-коди допомагають мандрівнику швидко впорядкувати усю важливу інформацію під час подорожі на своєму мобільному пристрої: замовити квиток, пройти реєстрацію на рейс, прочитати важливу інформацію, здійснити моментальну оплату. Саме зчитування коду може допомогти туристу усунути можливі помилки під час оплати квитків.
2. За допомогою QR-коду можливо відстежувати активність туриста та його взаємодію під час застосування коду, особливо це доцільно в маркетинговій діяльності, щоб мати розуміння, наскільки має попит той чи інший об'єкт. Адже маркетинг є організаційною функцією для створення та надання цінності споживачеві, налагодження відносин, які спрямовані на отримання переваг для організації та її зацікавлених сторін.
3. Застосування QR-кодів полегшують оплату послуг. У майбутньому можливо використовувати код без доступу до мережі інтернет.
4. Автоматизація під час використання QR-кодів допомагає пришвидшити алгоритм мандрівки туриста, зібрати усю інформацію про туриста, а також позбавляє від додаткових черг, що зберігає час мандрівки. (Вовчанська О.М., Іванова Л.О. 2021)

QR-кодування активно сприяє розвитку туристичної галузі в секторі розміщення, харчування, культурній діяльності та в сфері розваг. Музеї використовують QR-коди, щоб запропонувати докладні пояснення про предмети та твори мистецтва, а також надати доступ до текстового пояснення або відео. Екскурсії з гідом можуть замінити відео або аудіо екскурсії. Музей мистецтв Клівленда та Музей археології Болоньї використовує QR-кодування для створення аудіоекскурсій. Експонати музею тепер мають QR-код, який дозволяє відвідувачам швидко переглянути вебконтент за допомогою свого смартфона.

У секторі розміщення QR-коди використовуються на картках у номерах, повідомленнях у ліфтах, щоб залучити туристів чим зайнятися під час перебування в місті чи країні. Після сканування QR-коду користувачі можуть

перенаправлятися на вебсайт готелю, який містить найновішу інформацію, визначні пам'ятки, рекомендації туристу тощо.

В секторі харчування ресторани та кафе також можуть легко використовувати QR-коди, щоб надати своїм клієнтам більше інформації про їжу в закладі. З початку пандемії Covid-19 в Україні та світі все частіше впроваджують сканування QR-кодів з посиланням на меню в закладах харчування, щоб уникнути контакту з друкованим меню. (Вовчанська О.М., Іванова Л.О. 2021)

Відвідування чужого міста може бути цікавішим, якщо на вулицях є інформаційні коди. Багато міст використовують коди для надання туристичної інформації про місцевість. Вулиці, старовинні будівлі, замки, річки, парки можуть повідомити туристу інформацію завдяки застосуванню QR-коду. Для прикладу: Іспанія та Італія використовують інструмент QR-кодування для покращення доступу до туризму. Країни застосовують QR-код, щоб надати доступ до інформації про туристичне місце (назва регіону, туристична діяльність, фотографії та поради), збагачуючи та покращуючи місцеву культуру. Потенціал QR-коду прискорив технологію від промислового середовища до повсякденного життя.

Radisson Edwardian у Великобританії є однією з найвідоміших готельних мереж у країні. Вони використовують QR-коди у своєму меню, щоб показати відео приготування страви. При скануванні гість може побачити, як готувалась обрана ним страву. Таким чином гості повністю знайомі з тим, що вони споживають.

У рамках FIFA 2014 у Бразилії QR-коди широко використовувалися для надання інформації туристам. Туристи могли побачити QR-коди майже на кожній вулиці Бразилії. Після сканування вони отримали миттєвий доступ до історії та культури міста.

Департамент туризму та комерційного маркетингу Дубая (Dubai Tourism) у 2019 році оголосив про запуск спеціальних табличок з QR-кодом у 54 популярних місцях, що дозволяє відвідувачам отримати більше інформації про культові місця та пам'ятки міста, додавши мультимедійні виміри до самостійних екскурсій. Проект працює відповідно до ініціативи «Розумне місто» Дубая, щоб забезпечити ефективний досвід міста для мешканців та гостей міста за допомогою надання інноваційних цифрових послуг. QR-таблички також допомагають зменшити кількість відходів, що утворюються в друкованих путівниках, одночасно покращуючи враження туристів від міста.

Туристичний сектор, який передбачає надання послуг, піддається технологічним перетворенням, що дозволяє легше та швидше вести туристичну діяльність, покращуючи розвиток туристичного сектору, який пов'язаний із використанням інформаційних технологій та можливостей зв'язку з іншими організаціями, які сприяє використання Інтернету.

Технології не створюють туристичні послуги чи продукти, вони безпосередньо використовуються для полегшення доступу до інформації для туристів, яких переконує цікавість, пошук чогось нового. Сучасні туристи спостерігають та знайомляться з туристичним місцем через Інтернет та

соціальні мережі за допомогою фотографій, фільмів або застосовуючи віртуальну реальність.

Досвід України демонструє, що застосування QR-кодів активно відбувається задля розвитку туризму в країні. Для прикладу можна навести декілька українських міст: в межах Херсонщини у 2020 році для забезпечення популяризації проєкту «TripMustGoOn» було проведено роботу в партнерстві з місцевими фермерами: розміщували наліпки із QR-кодами на кавунах. QR-код має вести на туристичний портал про Херсонщину, тому туристи швидко і легко мали змогу сканувати інформацію просто з кавунів. Ця ініціатива стала частиною проєкту «TripMustGoOn», який розвиває туристичні можливості регіону.

Поширене використання кодів у туристичному місті Львові. Об'єднання «Туристичний Рух Львова» розмістило QR-коди більше, ніж на 80 туристичних об'єктах. Загалом до цього досвід встановлення кодів набув популярності ще у 2012 році під час Євро-2012 з метою спрощення іноземним вболівальникам доступу до інформації.

В межах Тернопільської області у 2017 році було проведено масштабні роботи по встановленню табличок з QR-кодом з посиланням на туристичний портал, де розміщені печери на Борщівщині, усі замки краю та паломницькі центри.

У вересні 2021 року в Луцьку було встановлено близько 13 QR-кодів біля скульптур кликунів в центрі міста. Саме за допомогою кодів туристи та мешканці Луцька зможуть дізнатися імена та легенди про кожного з кликунів. Усіх кликунів позначили на інтерактивній мапі в Google.

В межах міста Чернівці на основі QR-кодування побудований цілий туристичний маршрут під назвою «Відкрий для себе Чернівці», який включає 21 об'єкт історії та архітектури.

У 2018 році в місті Києві з'явився туристичний інтерактивний маршрут Андріївським узвозом. У бруківку встановлено QR-коди із зображенням котів, які містять детальний опис туристичних об'єктів, розташованих поблизу. Це не єдиний досвід столиці у встановленні табличок з QR-кодом, Київ розвиває інноваційну технологічну концепцію smart-туризму.

Отже, інформаційні технології змінюють суспільство та ведуть до нових соціальних та економічних моделей. Розширення та швидкість поширення сприяють комунікації у глобальному масштабі. QR-кодування є технологічним інструментом простого впровадження, але має великий вплив у туристичній галузі. Взаємозв'язок, встановлений між мобільними пристроями туриста та технологією QR-кодування, перетворює громадське середовище на місця для поширення інформації.

1. Erin Wo. *QR Codes Are Here to Stay. So Is the Tracking They Allow.* 2021 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2021/07/26/technology/qr-codes-tracking.html?auth=login-google1tap&login=google1tap> 2. Andreia Roseiro Rodrigues Pereira de Freitas. *QR*

*code - Tendência de evolução comercial no ponto-de-venda físico de retalho. 2017 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://comum.rcaap.pt/bitstream/10400.26/21994/1/Tese%20final%20-%20Andreia%20Roseiro%20de%20Freitas.pdf>. 3. Jason Coleman, *QR Codes: What Are They and Why Should You Care?* 2011 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://newprairiepress.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=culsproceedings>. 4. Tai-Wei Kan, Chin-Hung Teng, and Wen-Shou Chou. *Applying QR code in augmented reality applications.* 2009 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://dl.acm.org/doi/10.1145/1670252.1670305>. 5. Mehmet Emek. *Usage of QR Code in Tourism Industry.* 2012 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://openaccess.dogus.edu.tr/xmlui/handle/11376/108>. 6. Вовчанська О.М., Іванова Л.О. *QR-код як інструмент цифрового маркетингу в туристичному бізнесі.* 2021 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/vovchanska5.htm*

Заярна Анна Сергіївна,
студент другого року навчання ОКР «Магістр»
галузь знань: 10 – природничі науки
спеціальність: 106 Географія
освітньо-наукова програма: Географія рекреації та туризму
КНУ ім. Т. Шевченка
Науковий керівник: к.г.н., доцент Купач Т. Г.
Рецензент: к.г.н., доцент Дем'яненко С. О.

РОЗВИТОК МЕРЕЖІ ЕКОТУРИЗМУ В ПРИЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ

Важлива аббревіатура дослідження: екологічна мережа (ЕМ), елементи екологічної мережі (ЕЕМ), екологічні коридори (ЕК), буферні зони (БЗ), (природно-заповідний фонд (ПЗФ), біосферний заповідник (БЗ), природний заповідник (ПЗ), національний природний парк (НПП), регіональний ландшафтний парк (РЛП), парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва (ППСПМ), пам'ятка природи (ПП), заповідне урочище (ЗУ).

В останні роки в Україні помітним є активний розвиток екологічного туризму. Центрами еко-туристичної діяльності є об'єкти ПЗФ і такі елементи екологічної мережі як екологічні коридори та буферні зони, які також є природоохоронними територіями. Різноманітність природно-географічних умов в Причорноморському регіоні України дає змогу для створення розвиненої мережі екологічного туризму в цьому регіоні.

Об'єктом даного дослідження є екологічний туризм на *предмет* характеристик та параметрів, які визначають його як перспективний напрям туристичної діяльності на шляху сталого розвитку туризму в Причорноморському регіоні. **Метою** дослідження є аналіз мережі екотуризму в Причорноморському регіоні України та напрями її розвитку. **Завданнями** досягнення мети є, зокрема, визначення актуальних проблем та трендів розвитку регіонального екотуризму, визначення концептуальних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо перспектив екотуризму як важливої складової стратегії сталого розвитку Причорноморського регіону. Межі Причорноморського регіону були обрані на основі виділеного О. Бейдиком Причорноморського рекреаційного регіону, до складу якого входять АР Крим, Одеська, Миколаївська та Херсонська області. Проте територія АР Крим не була проаналізована в даному дослідженні у зв'язку з недостатньою кількістю актуальної інформації через тимчасову окупацію даної території.

Значний внесок у розвиток теоретико-методологічної основи екологічного туризму здійснено Дмитруком О. Ю., Міщенко О.В. Існуючий стан та проблеми екологічного туризму на територіях та об'єктах ПЗФ України проаналізовано у працях Дутчак С.В., Дутчака М.В та ін. Методичні підходи до конструктивно-географічного вивчення регіональних екологічних мереж та ієрархічну систему ресурсів екотуризму розглянуто у працях Царика П.Л. За визначенням Міщенко О.В. [3] екотуризм ґрунтується на туристському попиті з урахуванням стійкості

й рекреаційно-туристської місткості ландшафту, розвивається та функціонує на відносно незмінених господарською діяльністю природних територіях, зокрема природоохоронних, в умовах дотримання природоохоронних норм і технологій під час виконання екологічних турів і програм. Завданнями екотуризму є, в першу чергу, проведення еколого-освітньої роботи, зокрема, знайомство зацікавлених (рекреантів та туристів, екскурсантів тощо) з унікальними природними та історико-культурними ресурсами, як елементами цілісної системи в межах природоохоронних територій [2]. Комплекс ресурсів екологічного туризму, виходячи з попередніх розробок запропонованих Цариком П.Л., складається в певну ієрархічну систему. До найвищого рангу в такої системи відносяться такі території та об'єкти ПЗФ, що мають складну структуру та певний історико-культурний потенціал території, такі як: ПЗ та БЗ, НПП, РЛП. До нижчого рангу, за Цариком П.Л., відносяться заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища та інші подібні природні та штучно створені об'єкти, оскільки зазначені території мають меншу площу та простіший компонентний набір, як природних так і антропогенних об'єктів. **Мережа екотуризму** являє собою чітку систему ресурсів екотуризму, розподілену на ядра (об'єкти ПЗФ) та ЕК і БФ, на території яких можлива організація екологічних маршрутів та еколого-просвітницької діяльності.

Відповідно до поставлених в дослідженні завдань проаналізовано структуру ПЗФ регіону дослідження. Отже, ПЗФ Одеської області має в своєму складі 125 територій та об'єктів, загальна площа яких становить 163523,0471 га. За категоріями об'єкти ПЗФ Одеської області представлені наступним чином: 1 БЗ (Дунайський БЗ), 2 НПП (Нижньодністровський, «Тузловські лимани»), 1 зоопарк, 1 ботанічний сад, 2 РЛП («Ізмайльські острови», «Тилігульський»), 41 заказників, 24 ППСМ, 49 ПП і 4 ЗУ.

На території Миколаївської області створено 147 об'єктів ПЗФ фактичною площею 77 064,5 га, з них 8 – об'єкти загальнодержавного значення, зоопарк, лісовий заказник та ПП, 139 – місцевого значення, в тому числі п'ять РЛП, ландшафтні, лісові, гідрологічні заказники, ПП, ППСМ. Ключовими територіями загальнодержавного значення є Бузький, Петропавлівський та Актівський каньйони, ЗУ «Василева пасіка» та «Лабіринт», ділянки ПЗ «Єланецький степ» та «Михайлівський степ», Кінбурнський півострів, Острови Довгий та Круглий, Тилігульський лиман і його узбережжя, Капустяна балка, озеро Солонець-Тузли, Христофорівські плавні та ін.

ПЗФ Херсонської області має у своєму складі 84 території та об'єкта загальною площею 373492,6 га, в тому числі 16 об'єктів загальнодержавного і 68 об'єктів місцевого значення. В області створено 2 біосферні заповідника («Асканія-Нова» імені Ф.Е. Фальц-Фейн, Чорноморський) та 5 національних природних парків (Нижньодніпровський, Джарилгацький, Азово-Сиваський, Олешківські піски, Кам'янська Січ).

За даними обліку територій та ПЗФ, які представлено в Екологічних паспортах областей станом на 1 січня 2021 року, автором створено таблицю показників заповідності складових регіону (Таблиця 1).

Табл. 1. Показники заповідності Причорноморського регіону в розрізі областей [створено автором із використанням відкритих даних].

Область	Показники заповідності, %	Рівень заповідності
Одеська	4,6 %	Середній
Миколаївська	3,14 %	Низький
Херсонська	11,27%	Високий

За показниками заповідності відношення площі територій ПЗФ до площі території регіону є нерівномірним. Найбільший показник заповідності має Херсонська область, а найменший – Одеська, і цей відрив є досить значним.

Отже, основними елементами ЕМ, загалом, є природні ядра, головна функція яких - збереження біорізноманіття. Вони оточені БЗ та з'єднані ЕК. На БЗ покладається захисна функція природоохоронного ядра (як території з найвищим режимом заповідності), але вони одночасно є природоохоронними територіями, хоча із легшим режимом заповідності навколишнього середовища [4]. Найбільш доступними для розвитку екотуризму є території ЕК. ЕК – це структурні ЕЕМ витягнутої конфігурації, що зв'язують між собою природні ядра і представлені територіями різного ступеня природності, а також тими що підлягають ренатуралізації. Вони, як правило, включають окремі, невеликі за площею природоохоронні об'єкти – заповідні урочища, заказники, пам'ятки природи [5]. За твердженням Олександра Дмитрука, в Україні сталий екотуризм найбільш доцільно розвивати за двома напрямками. Перший – це урбокомпенсаційний екотуризм та екорекреація в межах міста та приміського довкілля. Другий, пов'язаний із створенням у природо-господарських (буферних) смугах, що прилягають до природоохоронних територій, спеціальних екотуристичних економічних зон, де діяльність місцевих жителів з реалізації відпочиваючим та туристам послуг з розміщення і харчування продуктами домашнього господарства мала б пільги і стимулювалася на всіх рівнях [1].

З міжнародних ЕЕМ [6] на території Причорноморського регіону проходить Азово-Чорноморський природний регіон (М2). Також південну частину території Одеської області охоплює Нижньо-Дунайський природний регіон (М1). З ЕЕМ національного рівня України в Одеській області є 5 ЕК: Азово-Чорноморський, Прибережно-Дністровський, Південноукраїнський, Галицько-Слобожанський та Прибережно-Бузький. Територією Миколаївської області проходять 4 ЕК загальнодержавного значення: Південноукраїнський, Прибережно-морський, Бузький, Дніпровський. Вони забезпечують основні комунікативні функції ЕМ Миколаївщини з іншими регіональними ЕМ, зокрема, Одещини, Кіровоградщини, Дніпропетровщини, Херсонщини. Прибережно-морський широтний природний коридор та Дніпровський довготний природний коридор також проходять територією Херсонської області.

Мережу екотуризму в Причорноморському регіоні України представлено на рисунку 1. Використовуючи відкриті дані про Перелік об'єктів ПЗФ України в розрізі областей (<https://pzf.land.kiev.ua>) та досвід створення індикативних карт екомереж України (Ін-т зоології ім. І.І.Шмальгаузена НАНУ, 2006)

картосхема створена автором з врахуванням структури й розміщення елементів регіональної екологічної мережі. Такі природні елементи ландшафту, як лісові масиви, водно-болотні угіддя тощо представлені на картосхемі як позитивні растри, а антропогенні елементи як негативні (населені пункти, автошляхи з твердим покриттям, залізничні шляхи, нафто- та газопроводи, підприємства). Території класифіковано від сильно трансформованих до природних. Об'єкти ПЗФ на даній картосхемі розподілені на ядра першого та другого порядку. До ядер першого порядку входять ПЗ та БЗ, НПП, РЛП. Загалом виділено 13 ядер 1-го порядку: До ядер другого порядку входять заповідні урочища, заказники, пам'ятки природи, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, ППСМ. Дані ядра схематично об'єднані коридорами, котрі фактично повинні слугувати полігоном при розгортанні заходів екологічного туризму. Оскільки, з позиції екотуристичної діяльності, об'єктом екотуризму є власне туристичні маршрути, прокладені по територіях з природоохоронним статусом, то виділені коридори можуть слугувати орієнтиром для прокладання таких маршрутів. В даному випадку нитка маршруту, що пролягає від одного об'єкту огляду до іншого (об'єктів ПЗФ), буде прокладена саме екологічними коридорами або буферними зонами з найменшим залученням антропогенно-трансформованих територій.

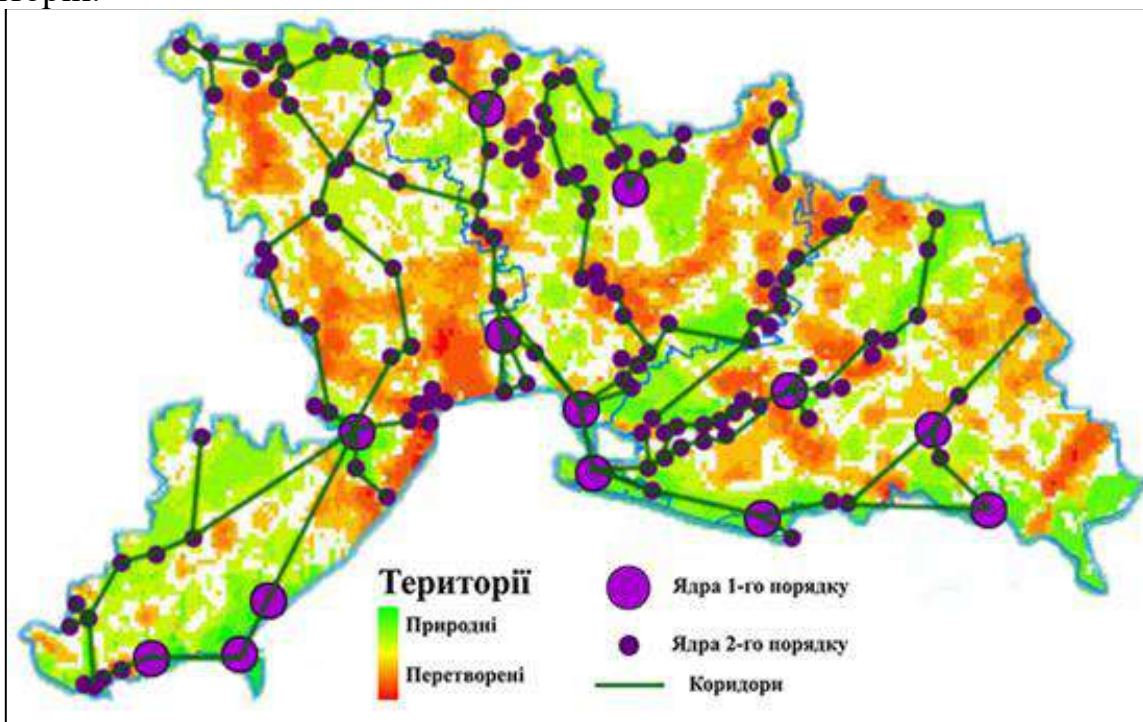

Рис. 1. Картосхема мережі екотуризму в Причорноморському регіоні України [створено автором із використанням відкритих даних].

Регіон Причорномор'я має вагомий природно-рекреаційний потенціал. Він може запропонувати незліченну кількість можливостей для екотуризму, включаючи пішохідні та велосипедні походи, спостереження за птахами, кемпінг, сплави на байдарках та каное тощо.

Довжина морських і лиманних узбережь від гирла річки Дунай до Тилігульського лиману сягає 300 км. На території Одеської області розташовані як прісноводні (Кагул, Ялпуг, Катлабух), так і солоні озера (Сасик, Шагани,

Алібей, Бурнас), а також Хаджибейський і Куяльницький лимани, відомі своїми лікувальними грязями.

Надзвичайно цінний об'єкт регіону – Олешківські піски, друга назва яких «Європейська Сахара», адже це єдине місце в Європі з пустельними ландшафтами площею більше ніж 2 тис. кв. км. На території Олешківських пісків можлива організація екологічних маршрутів з активними способами пересування - кінні, авто-, мото- та велотури.

Досить мальовнича місцевість на території Миколаївської області на березі Південного Бугу, особливо біля села Мигія Первомайського району, де бере свій початок ландшафтний природний парк «Гранітно-степове Побужжя». Ця місцевість цілком придатна для повноцінного активного відпочинку, включаючи сплав по порогах і скелелазіння.

Покращуючи функціонування мережі екотуризму варто:

- здійснювати ефективне управління об'єктів ПЗФ за сприяння місцевого населення, волонтерів, представників туристичного бізнесу та місцевої влади;
- сприяти розвитку інфраструктури, потрібно для екотуристської діяльності на територіях буферних зон та екокоридорів;
- ретельно регулювати потік туристів у національні парки, адже для національних парків неприйнятні масові види туризму;
- поєднувати еколого-просвітницьку і екотуристську діяльність, задля підвищення ефективності екологічної освіти, що дасть змогу привернути увагу широкої громадськості до питань охорони природи.

Серед проблем, що ускладнюють розвиток екотуризму в даному регіоні, можемо виділити наступні:

- надзвичайно висока ступінь господарської освоєності території.
- низька комфортність інфраструктури;
- немає різноманітності платних послуг і продукції, а також єдиних цивілізованих стандартів формування цін на послуги, які надають туристам;
- недостатня кількість якісних рекламно-інформаційних матеріалів і можливості виходу на міжнародний ринок екотуризму.

Також варто зазначити, що природно-заповідний фонд вздовж Чорноморського узбережжя наразі зазнає особливих уражень через війну. Реальний рівень ушкоджень, який нанесено об'єктам ПЗФ оцінити зараз не можливо, адже в багатьох місцях тривають активні бойові дії.

Висновки. Світовий досвід засвідчує, що ефективність екологічного туризму найвища на місцевому і регіональному рівнях. Тому природоохоронні території можуть стати джерелом робочих місць і доходів у місцеву економіку. Головною задачею є перетворення існуючого туристського потенціалу Причорномор'я на привабливі еко туристські продукти, які можна реалізовувати на міжнародних та внутрішніх ринках. Водночас при експлуатації цього потенціалу вкрай важливо розвивати екотуризм зважаючи на збереження ресурсів, від яких він залежить.

Список використаної літератури:

1. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу. Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2004. - 192 с.
2. Дутчак С.В., Дутчак М.В. Екотуризм та еколого-освітня робота: об'єкт, суб'єкт і територія її здійснення. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/dutchak2.htm
3. Теоретичні основи визначення сутності екологічного туризму / О.В. Міщенко // Вісн. Волинського нац.ун-т ім. Л. Українки. Географія туризму. – В.: Вид-поліграф. центр «Волинський ун-т», 2010 . – с. 155-160.
4. Царик П.Л. Методичні підходи до конструктивно- географічних досліджень регіональних екологічних мереж.//Матеріали II міжнародної наукової конференції" Екологічна географія: Історія, теорія, методи, практика". Тернопіль,2004.-С.33-38
5. Царик П.Л. Теоретико-правові основи формування екологічної мережі. // Наукові записки ТДПУ. Серія: географія. Тернопіль, 2002. №1. С. 86-96.
6. Екомережа Азово-Чорноморського природного коридору /Під ред. Л.Д.Проценка. - К.: Хімджест, 2012. — 16 мал. — 60 с. URL: https://mepr.gov.ua/files/docs/Kniga_AChPK_full_small.pdf
7. Хоменко С. В. Досвід створення індикативної карти екомережі України засобами растрової ГІС. Ін-т зоології ім. І.І.Шмальгаузена НАНУ, відділ моніторингу та охорони тваринного світу, 2006

Юрченко Валерія Артурівна
студент другого року навчання ОКР «Магістр»
галузь знань: 10 – природничі науки
спеціальність: 106 Географія
освітньо-наукова програма: Географія рекреації та туризму
КНУ ім. Т. Шевченка
Науковий керівник: к. г. н., доцент Аріон О. В.
Рецензент: к. г. н., доцент Мотузенко О. О.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕНОГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ У СВІТІ

Актуальність дослідження. Еногастрономічний туризм втілює в собі ідею комплексу заходів для створення туристичних атракцій, де головним елементом є їжа та вино. Еногастрономічний туризм веде свою історію з початку цивілізації аж до глобалізованого сучасного світу. Аналіз публікацій показує, що даний вид туризму є сферою інтересу інноваційних і розвинених держав, цілком відповідає концепції сталого розвитку туризму, а тому його впровадження і вдосконалення відповідає загальнонаціональним інтересам України, як країни орієнтованої на розвиток перспективних напрямів туризму. Головним регіоном еногастрономічного туризму є Європа, а особливо популярністю він користується в таких країнах, як Італія, Франція, Німеччина, Іспанія та Португалія. Також слід зазначити неоціненний вклад в еногастрономічний туризм США та Канади, які вважаються флагманами розвитку даного виду туризму, в яких Україна може запозичити цінний досвід. Центральними об'єктами еногастрономічного туризму є кухня та напої, особливо вино. Головними подіями є ярмарки, дегустації, фестивалі, шоуруми, свята — тобто такі дійства, що знайомлять з культурною спадщиною, пов'язаною зі споживанням напоїв та їжі. У України вже є значний досвід у сфері еногастрономічного туризму, завдяки таким культурним і виноробним регіонам, як Закарпаття, Прикарпаття, Бесарабія, Херсонщина та Крим. Подальший розвиток і дослідження цих регіонів в контексті розвитку еногастрономічного туризму та впровадження сучасних технологій і методик еногастрономічної діяльності провідних країн світу приверне увагу великої кількості туристів, а значить суттєво покращити економічну відбудову і подальший розвиток України.

Об'єктом дослідження є еногастрономічний туризм та тенденції його розвитку в світі.

Матеріали і методи досліджень. Дослідження ґрунтується на використанні загальнонаукових методів аналізу та синтезу інформації, методу порівняння, узагальнення та систематизації. Матеріалами для дослідження стали відкриті інформаційні джерела та наукові публікації за темою роботи.

Проблема еногастрономічного туризму в Україні та світі в різному контексті висвітлена в роботах О. О. Любіцевої, О.О. Мотузенко, В.С. Ковешнікова, С.О.

Юрченко, О.О. Меліха, І.Л. Мельник, С.Є. Саламатіної, Д.І. Басюк та інших, які і стали теоретико-методологічною основою дослідження. Іноземні дослідники також виділяють значущість еногастрономії в своїх працях. Зокрема, можна згадати ґрунтовні дослідження С. Michael Hall, Brock Cambourne, Liz Sharples, Niki Macionis [1] та J. Carlsen, S. Charters, Edith Cowan [2].

Виклад основного матеріалу. Протягом усієї історії людства, приготування їжі було пов'язане з його безпосереднім оточенням та обставинами, а її споживання завжди було важливим як для повсякденного життя, так і для розвитку цивілізації. Практичні господарські потреби неодноразово мотивували людей всіх ланок суспільства удосконалювати кулінарні технології, тим самим досягаючи гастрономічного прогресу. Проте, довгий час цей розвиток мав місцевий характер. Через обмежені подорожі і незначні масштаби міграцій, процес кулінарного обміну був просто неможливий. Коли були вдосконалені засоби пересування, природна цікавість до «іншого» пробудилася, а подорожувати за межі звичайного оточення стало привабливим.

Історично про їжу та напої мандрівників відомо мало. Вони зазвичай брали з собою частину власної їжі і напоїв, але оскільки запасів вистачало не більше ніж на кілька днів, то під час подорожі вони покладалися на гостинність інших або на ресурси на місці призначення. Деякі правителі заохочували це – понад 4000 років тому караванні шляхи в Шумері мали мережі корчмів для мандрівників. Починаючи з XVI-XVII ст. їжа та вино стали основним маркером, за яким мандрівники оцінювали різницю між собою і іншими людьми, яких вони зустрічали під час своїх подорожей. Вони писали про це з точки зору культурного значення та соціальних маркерів. В своїх подорожах вони також надавали інформацію сучасникам щодо їжі та напоїв, створювали літературу, орієнтовану на майбутніх мандрівників. Наприклад, у 1548 році Ортензіо Ландо, один з найдавніших провісників гастрономічного туризму, описав у своїй праці тур Італією. Книга про подорож на північ, від Сицилії до Альп, надавала рекомендації гіпотетичному відвідувачеві: де зупинитись, відвідати страв місцевої кухні, випити вина. Навіть Томас Джефферсон, третій президент США, в 1801 р., наштовхнувся на прохання про поради щодо подорожей від заможних американців. В своїх рекомендаціях для них, на додаток до надання інформації про пам'ятки, які варто побачити в США, він рекомендував спробувати вина Франції [1, 2].

Першим проявом сучасного еногастрономічного туризму можна вважати пропозиції, що з'явилися у 1975 році в долині Напа (графство Напа, штат Каліфорнія, США). До нинішнього часу це місце залишається найбільш успішний еногастрономічний туристичний центр у США. Виноробство в долині Напа розпочалося ще у XIX-му столітті, але справжню популярність цей регіон почав набувати в 60-ті р.р. XX ст, а в середині 70-тих його очікував справжній «винний бум». Паризький конкурс вин у 1976-році спричинив різкий підйом популярності еногастрономічного туризму. Але, як окремий сегмент туристичного ринку, еногастрономічний туризм заявив про себе 11 травня 2013-го року, коли з приватної ініціативи Recevin був створений «день енотуризму», який зазвичай проходить у другу неділю листопада. Recevin — це союз

європейських міст вина, який має за мету захищати інтереси місцевих європейських адміністрацій, економічно пов'язаних з вином. У той же час це також спільна платформа для обміну досвідом, контактами та партнерством у виготовлені і розповсюджені вина. Resevin має підтримку Національних винних асоціацій, присутніх у більшості країн мережі (Німеччина, Австрія, Болгарія, Словенія, Іспанія, Франція, Греція, Угорщина, Італія, Португалія та Сербія), а це майже 800 міст по всій Європі. «День енотуризму» — це подія присвячена розвитку еногастрономічного туризму в Європі та світі. Розвиток еногастрономічного туризму лише уповільнився у 2020-2021 роках під час пандемії і мав суцільно відновитися у 2022-му році, але військова агресія РФ перекроїла світову орієнтацію Європи на туризм.

Еногастрономічний туризм по своїй суті відзначається особливими тенденціями характерними для всіх винних регіонів світу [5, 6]:

5. даний вид туризму притаманний кожній країні через те, що автентичні кулінарні страви і напої можна віднайти в будь-якого народу чи національності світу;
6. для еногастрономічного туризму немає такого поняття як сезонність. Фактично турист може приїхати в будь-яку пору року щоб скуштувати автентичні страви і напої ;
7. еногастрономічний туризм є складовою частиною будь-якого виду туризму. Це тури заради їжі та вина. Якщо загальний тур дає змогу ознайомитись з місцевістю, то місцева їжа та вино допомагають закріпити насолоду від візиту то локації;
8. еногастрономічний туризм допомагає просувати продукти місцевого виробництва. Вони навіть є основною умовою і неодмінною рисою даного виду туризму;
9. еногастрономічний туризм базується на місцевій культурі ярмарків, фестивалів, ринків, тощо.

Наразі серед основних тенденцій еногастрономічного туризму в світі також виділяють сегментацію типових туристів [1, 2]:

- «гіки» – даний вид туристу знає і хоче знати все про вино. Туристичні гідни страждають від «гіків», бо вони задають занадто багато питань і полюбляють конфліктувати, хоч гіки досить вибагливі в вині, але вони першими залишать позитивний чи негативний відгук про тур;
- гурман – це найбільш вибагливий до вина і їжі турист, який дуже полюбляє увагу до своєї персоні. Якщо надати такому туристу багато доброго вина і уваги, то він буде задоволений;
- «випадковий» турист – під дану категорію може припадати кожний турист, якій їде до різних виноробень. Такі туристи можуть не любити вино, але їдуть у винний тур просто в пошуках вражень. Це зазвичай турист, який поїхав у тур завдяки рекламі в інтернеті, йому розповіли знайомі, друзі, близькі, або його змусила дівчина чи хлопець. Туристи з цієї категорії досить невибагливі, але якщо їх «зачепити» якимсь

смаколиком, що стане до вподоби, то вони можуть стати справжніми гіками в майбутньому.

Розвиток і тенденції еногастрономічного туризму зазвичай аналізують за регіонами ВТО: Європейський, Американський, Азіатський-Тихоокеанський, Африканський, Південно-Азіатський та Близькосхідний [1, 2].

Європейський регіон є найбільш розвиненим щодо еногастрономії регіоном. Найбільш впливовими гравцями в даній сфері туризму тут є Італія, Німеччина, Франція, Іспанія, Португалія та Великобританія. Основний акцент даного регіону — це культурно-історичні тури, тематичні тури, відвідування плантацій, агро- та зелені тури.

Американський регіон є другим за значимістю. Найбільш значущими в еногастрономічному туризмі країнами регіону є США, Канада та Бразилія. Особливою тенденцією в цих країнах є фестивальний туризм, особливо великі карнавали в Бразилії та агротуризм у США та Канаді.

Азіатський-Тихоокеанський регіон. Найбільш активними на ринку еногастрономічного туризму країнами є Китай, Корея, Японія, Австралія та Нова Зеландія. Головна тенденція в цих країнах - внутрішній еногастрономічний туризм.

В Африканському регіоні головує Південна Африка. Це одна з небагатьох країн, де досить стабільна економічна ситуація і є достатній агропромисловий потенціал для вирощування винограду і розвитку еногастрономічного туризму. Африка, з точки зору туризму, найбільш складний регіон через загальну політичну, економічну та кримінальну ситуацію. Здебільшого регіон спирається на туристів і інвестиції з Європи та Америки.

Південно-Азіатський регіон представлений Індією, Таїландом та В'єтнамом. Особливістю є екзотичні види вин, серед яких особливе місце займають рисове вино чи напої на основі вина з різними заспиртованими тваринами.

Близький Схід представлений такими країнами, як Ізраїль, Туреччина, Єгипет та Кіпр. Даний регіон є здебільшого мусульманським, тому має малу кількість алкогольних напоїв і їх здебільшого виготовляють на експорт і пропонують туристам. Місцеві ж мешканці здебільшого з релігійних причин не споживають алкогольні напої.

Україна також має великий потенціал для розвитку еногастрономічного туризму. Наразі можна виділити 3 головні винні регіони для розвитку даного виду туризму: Крим, Причорноморський регіон та Карпатський.

Також варто виділити еногастрономічний сегмент фестивальної культури України. Зокрема, фестивалі «Червоне вино», «Ужгородська палачінта», «Біле вино», «Берлибшанський бануш», Фестиваль тушкованого півня, Солодке свято меду в м. Мукачево, «Варишське пиво» та інш. Крім фестивалів розвиваються спеціалізовані винні маршрути або дороги. Одними з найбільш успішних проєктів стала «Дорога вина та смаку української Бессарабії». Формуються «Дорога смаку Прикарпаття», «Дорога вина та смаку Київщини», «Дорога смаку Криворіжжя», «Дорога вина та смаку Херсонщини». В Україні створена громадська спілка «Національна еногастрономічна мережа «Дороги вина та смаку України»». Наша країна тісно співпрацює з ЄС в юридичній сфері щодо

захисту винної продукції, а одним з найбільш значущих законів в цьому напрямку став Закон України «Про правову охорону географічних зазначень».

Висновки. Розвиток еногастрономічного туризму сприяє загальній стабільності економіки і привабливості країни на туристичному ринку, саме тому найбільш розвинені країни світу серед іншого мають і доволі розвинену сферу еногастрономічного туризму. Серед негативних чинників, що заважають розвивати еногастрономічний туризм в Україні слід назвати недостатньо розвинену інфраструктуру, а також складну геополітичну ситуацію, що набула загострення. Але кліматичні умови, ресурсна база, народні і культурні традиції, допомога світового суспільства, шалена популярність всього українського — дають змогу вважати, що туризм, а особливо еногастрономічний туризм, може стати рушієм розвитку і однією зі складових нового економічного дива для України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

8. Wine Tourism Around the World: Development, Management and Markets / Edited by C. Michael Hall, Liz Sharples, Brock Cambourne, Niki Macionis. 2009. Taylor and Francis. 368 p. URL: <https://cutt.ly/ZGC3Sjw> (Last accessed 05.05.2022).
9. Global Wine Tourism / Edited by J. Carlsen & S. Charters. 2006. CAB Int. 306 p. URL: <http://library.nuft.edu.ua/ebook/file/Carlsenurism.pdf> (Last accessed 05.05.2022).
10. Кукліна Т.С. Гастрономічний туризм на туристичному ринку України. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/kuklina.htm. (Last accessed 22.05.2020).
11. Любіцева О.О. Перспективи розвитку винного туризму в Україні. *Географія та туризм*. 2013. Вип. 24. С. 93-99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2013_24_15 (Last accessed 24.05.2020).
12. Мотузенко О. О. Еногастрономічний туризм як засіб підтримки національного виробника на прикладі Одеської області. *Географія та туризм*. 2013. Вип. 24. С. 108-119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2013_24_17 (Last accessed 22.05.2020).
13. Ковешніков В. С. Винний та гастрономічний туризм: важливий потенціал розвитку економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 4. С. 32-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2017_4_9. (Last accessed 24.05.2020).
14. Калініченко К.В., Юрченко С.О. Винний туризм як інноваційний напрямок туристичного ринку України. *Практика і перспективи розвитку еногастрономічного туризму: світовий досвід для України*: зб. матер. Міжнародної науково-практичної онлайн конференції. 2018. С. 92-96.
15. Дорога вина та смаку Української Бессарабії: веб-сайт. URL: <https://bessarabianroute.com.ua/> (Last accessed 05.05.2022).

Козарез Дарина Михайлівна
студент другого року навчання ОКР «Магістр»
галузь знань: 10 – природничі науки
спеціальність: 106 Географія
освітньо-наукова програма: Географія рекреації та туризму
КНУ ім. Т. Шевченка
Науковий керівник: к.г.н., доцент Гринюк О. Ю.
Рецензент: к.г.н., доцент Уліганець С. І.

ЕКСТРЕМАЛЬНИЙ ТУРИЗМ: ІННОВАЦІЙНІ ВИДИ ТА МЕТОДИ ЇХ ПРОСУВАННЯ НА ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Вступ. На світовому ринку туристичних послуг екстремальний туризм досить давно знаходить попит у широких кіл населення, не стала винятком і Україна. У порівнянні з Європою, де екстремальний туризм став масовим ще в кінці 80-х рр. ХХ ст., в Україні почав зароджуватися з початку ХХІ століття й набуває популярності не лише серед професіоналів, а й серед простих туристів. Даний вид туризму набуває ознак масового характеру та охоплює все більше мандрівників. Зараз існує безліч екстремальних захоплень, кожне з яких відрізняється своїми характерними особливостями та умовами. Розвиваються різні види екстремального туризму – повітряні, наземні, водні, гірські, а також з'являються нові та інноваційні.

Метою даного дослідження є визначення поняття «екстремальний туризм», характеристика основних та інноваційних видів екстремального туризму, а також навести методи просування на туристичному ринку України. Для досягнення поставленої мети, автор ставить перед собою наступні завдання: розкрити поняття та головні ознаки екстремального туризму, охарактеризувати наявні види екстремального туризму та виявити інноваційні, сформулювати маркетингову стратегію просування на туристичному ринку України.

Таким чином, об'єкт дослідження – екстремальний туризм, а предмет – інноваційні види та методи їх просування на туристичному ринку України.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження ґрунтується на використанні загальнонаукових та спеціальних методів, а саме: систематизації, узагальнення, порівняння та аналізу теоретичних та практичних напрацювань як вітчизняних, так і іноземних науковців. Були використані відкриті інформаційні джерела, наукові публікації, статистичні дані та матеріали власних спостережень. Теоретико-методичною основою дослідження є роботи серед таких вітчизняних вчених як Притков В. Ю. (2012), Мангушев Д. В. (2016), які присвятили свої дослідження розвитку екстремального туризму. У праці Семак Б. Б. (2019) розглянуто маркетингові стратегії просування туристичних продуктів для туристів.

Виклад основного матеріалу. Визначення екстремального туризму зустрічається в туристичній літературі досить часто, проте знайти його трактування досить складно. Останнім часом спостерігається розділення понять

«пригодницький туризм» і «екстремальний туризм», і дотепер не існує остаточних і загальноприйнятих визначень цих понять, оскільки вони знаходяться в процесі трансформації. Прослідковується тісний зв'язок з іншими видами туристично-рекреаційної діяльності, зокрема, спортивним, активним і екотуризмом.

Поняття «екстремальний туризм» до теперішнього часу не має чіткого визначення в більшості навчальних підручниках, так само як і в законодавчій базі України. Тому автором було проаналізовано вже наявні визначення цього поняття, які дали змогу зробити узагальнення, що «екстремальний туризм» – це сукупність активного відпочинку, спорту і небезпечних пригод, що дозволяють туристам випробувати свої можливості, перевірити себе на міцність, опанувати страх та активно відпочити. Цей вид туризму відкриває незвичайні місця світу, пропонує неймовірні емоції, але пов'язаний з небезпекою, тому вимагає хорошої фізичної та психологічної підготовки.

Екстремальний туризм вважається одним із найперспективніших та інноваційних видів туризму, тому що цей вид туризму приваблює до себе все більше туристів, що надають перевагу активному відпочинку, який передбачає подолання перешкод та небезпек під час туристичного маршруту. Екстремальні види відпочинку останнім часом завойовують прихильність все більше туристів, оскільки метою є задоволення потреб мандрівників у отриманні гострих відчуттів, вражень, досягнення результатів тощо. Особливістю екстремального туризму є його спортивний характер і участь людей переважно молодого віку. Таким чином, можна виділити характерні ознаки, що виділяють екстремальний туризм серед інших:

- 10.орієнтованість на природні ресурси;
- 11.певний ризик у безпеці життєдіяльності;
- 12.відповідний рівень фізичної підготовки;
- 13.отримання адреналіну та нових вражень;
- 14.наявність спеціального спорядження та екіпірування;
- 15.присутність досвідчених інструкторів.

Існують різні класифікації екстремального туризму, проте традиційно поділяють на основні види: повітряний, водний, наземний, гірський та екзотичний. Основним критерієм систематизації слугує місце проведення екстремальних видів відпочинку. Розглянемо кожен вид конкретніше.

- Водний вид екстремального туризму вважається найбільш динамічним видом активного відпочинку, основа якого є подолання маршруту водною поверхнею. Включає такі підвиди: серфінг, дайвінг, каякінг, рафтинг, родео, флайбордінг, вейкбордінг, віндсерфінг, водні лижі.
- Наземний вид екстремального туризму включає в себе найбільший спектр відпочинку таких як авто- та мото- подорожі, трекінг, велопрогулянки тощо. До нього відносять спелеологію, маунтінбайкінг, рогейн, трекінг, сендбордінг, велотріал, дайнхілл, сафарі тощо.
- Повітряний вид екстремального туризму передбачає подолання певного маршруту або завдання в повітрі, при необхідності за допомогою

літального апарату. Пропонують такі види як парашутизм («скайдайвінг»), скайсерфінг, банджі-джампінг, параглайдинг, бейсджамінг, дельта- та парапланеризм.

- Гірський вид екстремального туризму полягає в пересуванні по прокладеному маршруту в гірські місцевості. Існує безліч видів: альпінізм, скелелазіння, сноубординг, слалом, катання на гірських лижах.
- Екзотичні види екстремального туризму: космічний туризм, атомний туризм, джайлоо-туризм, військовий туризм, туризм на Північному та Південних полюсах.

Запропонований перелік перспективних видів екстремального туризму не є завершеним через постійну появу нових видів відпочинку. Отож, проведена класифікація свідчить про те, що екстремальний туризм постійно розвивається і вдосконалюється, розвиваючи все нові види послуг для туристів. Таким чином, важливим аспектом розвитку екстремального туризму є поява нових, а іноді інноваційних видів відпочинку. Тому детально розглянемо інноваційні види екстремального туризму:

1. Флайбордінг – вид екстремального туризму, що передбачає підйом над водою, за допомогою спеціального засобу – флайборду. Людина, ставши на дошку, може підійматися над водою до 10 метрів, керуючи власним тілом за допомогою ступні, що дозволяє тримати рівновагу в повітрі. Флайбордист може виконувати всілякі трюки: сальто, обертання навколо осі, повороти, зависання в повітрі, ефектні занурення та виринання.
2. Вулканобордінг – новий вид екстремального туризму, що виник в Нікарагуа. Суть якого полягає в спуску з вершини вулкану на спеціальній дошці. Екстремали підіймаються на вулкан і ковзають вниз сидячи або стоячи на тонкій дошці з фанери чи металу. Найбільш популярним вулканом вважається Серро-Негро у західному Нікарагуа та вулкан Ясур у Вануату.
3. Кайтвінг – це ручне вітрило, що передбачає переміщення по поверхні з низьким тертям. Під ногами у екстремала може бути все, що завгодно: ковзани, ролики, сноуборд, гірські лижі, а кататися можна по снігу, піску, льоду, воді – головне, щоб була велика рівнинна поверхня. При придатних вітрових умовах досвідчений екстремал може досягти швидкості до 90 км/год.
4. Скаякінг – стрибки з парашутом на каяку із приземленням на воду. Перший скайкер у світі – Майлс Дейшер, що здійснив стрибок з літака на каяку на висоті 4114 метрів над рівнем моря, започаткувавши новий вид екстриму.
5. Хорсбордінг – новий вид екстремального туризму, де основним спортивним інвентарем виступає спеціальна дошка з великими колесами, а рушійною силою слугує кінь. Екстремал може їздити за конем по полю, виконуючи різноманітні маневри та трюки.

Просування туристичного продукту досить складний і трудомісткий процес, для виконання якого використовується низка інструментів, що включають в себе декілька етапів. Для прикладу візьмемо інноваційний вид екстремального

туризму – флайбордінг, що зовсім недавно з’явився на туристичному ринку України.

Першочерговим є визначення цільової аудиторії. Потенційний споживач екстремальних видів відпочинку – люди переважно молодого віку від 18 до 40 років, що проживають у великих містах або в курортних регіонах. Всі вони мають на меті отримання незабутніх емоцій, адреналіну та гострих відчуттів.

Для ефективної реалізації маркетингової стратегії необхідно створити бренд – логотип, девіз та символіку, що є дієвим інструментом підвищення впізнаваності, конкурентоспроможності та привабливості, а також формування позитивного іміджу. Важливим є його дизайн, який призначений сформувати незабутні та яскраві асоціації з флайбордінгом, шляхом поєднання візуальних та асоціативних символів.

На основі створеного бренду, можна розпочати рекламну стратегію – розповсюдження інформації про флайбордінг через соціальні мережі, запуск таргетованої та контекстної реклами, використання тизерних мереж, створення яскравих і помітних банерів, збільшення кількості органічного трафіку, купівля реклами у лідерів думок – інфлюенсерів, блогерів та медійних осіб на бартерних умовах.

Одним із ключових напрямів просування є використання Інтернет-ресурсів. Основний потік потенційних туристів відбувається через сайт та сторінки в соціальних мережах – Instagram, Facebook, TikTok. Окрім введення блогу, потрібно просувати акаунти для збільшення аудиторії. Не менш важливим є створення корпоративного сайту для організації зворотного зв’язку з туристами, перегляд пропозицій та пошук турів онлайн. Перевагою буде розміщення інформації про флайбордінг на туристичних сайтах та порталах – Visit Ukraine, Vodo, UA.IGotoWorld.com тощо.

Наступним етапом просування є використання зовнішньої реклами – виготовлення різноманітних рекламно-інформаційних щитів, плакатів, вивісок та вказівники, а також встановлення в публічному просторі. Наразі так звана «щитова реклама» – найбільш поширений вид зовнішньої реклами. Їх можна розміщувати як в безпосередній близькості до рекламованого об’єкта чи послуги, так і на інших туристичних дестинаціях. Потенційним місцем розміщення реклами флайбордингу можуть бути великі міста – Київ, Львів, Дніпро, Харків, а також приморські регіони. Одним із трендом є встановлення фотозони з використанням символіки та бренду флайбордінгу.

Інформаційні матеріали – візитівки, рекламні листівки, буклети зручно поширювати через туристично-інформаційні центри, а також на різних тематичних заходах. Розповсюдження сувенірної продукції зі символікою бренду екстремального туризму, запуск сувенірної крамнички з продукцією. Відмінним способом стимулювання продажів є подарункові сертифікати, які зручно використовувати та дарувати клієнтам. Одним із сучасних форм залучення потенційних клієнтів є створення промо-роликів, які дають змогу зацікавити та привернути увагу до рекламованої послуги.

Важливу роль у позиціюванні флайбордінгу як інноваційного виду екстремального туризму є участь у тематичних заходах, наприклад туристичні

виставки: UITT – «Україна – Подорожі та Туризм», UITM – міжнародний туристичний салон «Україна», «ТурЕКСПО» задля залучення уваги потенційних клієнтів, партнерів та інвесторів. Таким чином, створюються зв'язки з іншими туристичними підприємствами, відбувається обмін досвідом роботи та знаннями у туристичній сфері.

Окрім основних засобів просування, варто запровадити світовий досвід організації та проведення рекламно-ознайомчих поїздок – реальне відвідування туристичних локацій представниками туристичних підприємств та медійних людей для презентації та промоції нового виду екстремального туризму.

Висновки. Екстремальний туризм – один з перспективних напрямків відпочинку в туристичній сфері, оскільки пригодницькі тури стали інновацією у сфері туризму. Все частіше в екстремальному туризмі з'являються нові перспективні напрямки, проте варто зазначити, що деякі інноваційні види в туризмі є всього лише вдосконаленням уже відомих. Саме завдяки впровадженню нових та інноваційних видів можна досягти диверсифікації та урізноманітнення масових напрямків відпочинку у секторі туристичних послуг. Важливість впровадження маркетингової діяльності є одним із ключових вимог стійкості, популяризації та конкурентоздатності екстремальних видів відпочинку на туристичному ринку України. Основним завданням просування перспективних видів екстремального туризму є інформування потенційних клієнтів про туристичний продукт, стимулювання реалізації туристичних продуктів, формування впізнаваного бренду, заохочення прихильності споживачів.

References

1. Мангушев Д. В. *Перспективи розвитку екстремального туризму в Україні* / Д. В. Мангушев, В. В. Соколова, Н. Я. Тимків // *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка.* – 2016. – Т. 21, Вип. 5. – С. 32-36.
2. Притков В. Ю. *Екстремальний туризм в Україні: сучасний стан та перспектива розвитку* / В.Ю. Притков, А.Є. Жердьов // *Географія та туризм.* - 2012. - Вип. 19. - С. 44-52.
3. Свида І. В. *Сучасні форми екстремального туризму в Закарпатській області* / І. В. Свида // *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту.* 2011. № 1 (41).
4. Семак Б. Б. *Формування маркетингової стратегії просування туристичних продуктів для іноземних туристів* /Б. Б. Семак // *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки – Львів :* Видавництво ЛТЕУ, 2019. – Вип. 57. – С. 19-25.

Корнєва Катерина Олександрівна
студент другого року навчання ОКР «Магістр»
галузь знань: 10 – природничі науки
спеціальність: 106 Географія
освітньо-наукова програма: Географія рекреації та туризму
КНУ ім. Т. Шевченка
Науковий керівник: к. г. н., доцент, Гринюк О. Ю.
Рецензент: к.г.н., доцент Купач Т. Г.

КІБЕРСПОРТ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ

Вступ. Відеоігри в сучасному світі стали не тільки потужною індустрією, а й значним соціально-культурним явищем – розповсюджуючись як в усьому світі, так і в Україні. Вони залучають мільярди доларів в якості інвестицій.

Кіберспорт, або е-спорт – це спортивні змагання з відеоігор, які привертають увагу мільйонів прихильників з усього світу та стають вагомою причиною притягнення туристичних потоків. Наразі по всьому світі зафіксований інтерес туристів зі всього світу щодо відвідування подій та заходів, що пов'язані з індустрією відеоігор.

На рівних умовах з точки зору культурної актуальності та витрат на виробництво фільмів та телешоу, кіберспорт є нині швидко зростаючою галуззю. Туризм, що пов'язаний із цією галуззю, нині є одним з недостатньо досліджених та пояснених, проте, не дивлячись на його окремі прояви в певних центрах, він активно шириться світом, зокрема, на території України.

Дослідження щодо подієвого кіберспортивного туризму є наразі надзвичайно актуальним для української держави, оскільки на території нашої країни відбувається велика кількість різноманітних за категоріями та масштабами подій, що привертають увагу всього світу та потенційно можуть слугувати ресурсною базою для розвитку подієвого туризму, залучати іноземних та українських туристів, сприяти популяризації туризму на території України для всього світу, а також стати прибутковим напрямком в українській економіці.

Метою наукового дослідження є власне аналіз впливу окремої галузі подієвого туризму, а саме кіберспорту, на розвиток туристичних дестинацій в Україні, а також висвітлення загальних тенденцій та позицій відносно організації туристичної діяльності в цьому напрямку на території нашої держави.

Таким чином, *об'єктом даного дослідження* виступає подієвий туризм на основі кіберспортивних змагань, а предметом – вплив індустрії кіберспортивних змагань на розвиток туристичних дестинацій в Україні та в світі в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняні автори ще не встигли широко освітити це питання в наукових дослідженнях. Зокрема, Д.М. Козлов (2018) розглядає кіберспорт як новітній напрям саме в готельній

індустрії, описує становлення кіберспорту як явища, та аналізує можливості для розміщення кіберспортсменів у наявній в Україні інфраструктурі.

Проте, кіберспортивний туризм широко обговорюється в іноземних джерелах. Однією з перших, туризм, що заснований на відеоіграх, згадала в публікаціях професорка університету Хокайдо Сью Біттон (2006), описуючи його як частину подорожей, що спричинені ЗМІ.

Сучасний стан кіберспорту в туризмі описується в статтях таких дослідників, як Маркос Ентоні (2018), де він розглядає е-спорт як інструмент розвитку та просування туризму, або Джозе Вегаро-Феллі (2020), який подає оцінку туристичного сприйняття відвідувача на кіберспортивному заході та робить висновки, що головним мотивом подорожі для туриста виступає отримання емоцій від споглядання кумирів та гри наживо.

Виклад основного матеріалу. Американська дослідницька компанія Juniper Research у своєму тематичному звіті прогнозує збільшення доходів від кіберспорту на 70% до 2025 року. Якщо в 2021 році це було \$2,1 млрд, то в 2025-му – вже \$3,5 млрд. Експерти з Juniper на основі загальнодоступних даних припускають, що більше половини людей, захоплених ігровою індустрією та кіберспортивним напрямком, будуть із регіонів Далекого Сходу, Північної Америки та Західної Європи.

Нині значний ажіотаж в подієвому туризмі на основі відеоігор спричиняють організовані змагання з відеоігор або турніри, які досягають кульмінацій в чемпіонатах як на регіональному, так і на міжнародному рівні. Ринок електронних видів спорту відчуває швидке зростання особливо на фоні пандемії COVID-19.

Аналітики з маркетингового агентства Research and Markets висунули припущення, що нинішній стан кіберспорту є лише першим етапом розвитку. В якості головних негативних моментів спеціалісти приводять дані про наявність необхідної інфраструктури багатьох країн світу та досить віддаленого розуміння кіберспорту в інших сферах, у тому числі на рівні державних організацій.

Глобально аудиторія кіберспорту демонструє стійке зростання – близько 10% в рік, проте все ще охоплює лише близько 18,3% від загальної кількості геймерів (приблизно 2% користувачів мережі Інтернету).

У 2020 році, за даними Newzoo (це компанія, що є лідером в сфері моніторингу та аналітики кіберспорту, ігор, електроніки тощо), загальна аудиторія кіберспорту досягла майже 500 мільйонів глядачів, з яких 45% (223 мільйони) — так звані ентузіасти кіберспорту, тоді як решта — випадкові глядачі. До 2023 року, як прогнозується, загальна аудиторія кіберспорту зросте до майже 650 мільйонів глядачів, пропорція ентузіастів збережеться на рівні 45% (295 мільйонів).

Що стосується призових фондів на різних кіберспортивних змаганнях з таких популярних дисциплін як Dota 2, League of Legends, Counter-Strike: Global Offensive, Hearthstone, StarCraft, то їх розмір буде помітно зростати. Для прикладу, останній світовий чемпіонат з Dota 2 –The International у 2021 році мав рекордний призовий фонд у \$40 млн.

За даними Newzoo, у 2020 році прибуток індустрії кіберспорту досяг 1,1 мільярда доларів, із яких майже 615 мільйонів доларів — спонсорські кошти. Більше \$176 мільйонів індустрія заробила на медіа, \$120 мільйонів — на гонорарах видавництва, \$106 мільйонів принесли мерчандайз та квитки на івенти. Менші доходи кіберспорту отримали від трансляцій (\$19,9 млн) і диджитал (\$21,5 млн). Відповідно, проведення кіберспортивних заходів не тільки приносить дохід туристичній галузі, а й дозволяє розвивати економіку.

В Україні кіберспорт офіційно визнаний видом спорту. Окрім того, 10 грудня 2021 року Віце прем'єр-міністр – Міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров та голова правління Української Професійної Кіберспортивної Асоціації (UPEA) Олександр Кохановський підписали меморандум про співпрацю.

За словами міністра Федорова, розвиток кіберспорту дозволить проводити в Україні масштабні міжнародні турніри, що не просто розвиватимуть туризм, а й наповнюватимуть державний бюджет за рахунок непрямих податків.

За оцінкою, яку подає засновник одного з найбільших кіберспортивних холдингів у Східній Європі – ТЕСНІА, Олег Крот, в Україні за приблизними оцінками глядачами кіберспорту є близько 2 млн людей, при цьому кількість, які будуть залучені до кіберспортивних подій, може у найближчі 15-20 років перевершити кількість фанатів футболу.

Є багато причин, через які кіберспортивні змагання є привабливими для туристів. Вболівальники отримують шанс спостерігати наживо, як змагаються найкращі гравці світу, зустрічаються з улюбленими гравцями та діляться своєю пристрасною із сотнями однодумців. З цих та багато інших причин шанувальники бажають проїхати тисячі миль для відвідування великих подій.

Авторами даного дослідження для прикладу були обрані найзначніші події в світі кіберспортивних змагань, які збирають десятки тисяч прихильників. The International Dota 2, що проходив у 2019 році у Шанхаї, зібрав повну Mercedes-Benz Arena, яка вміщує 18 000 відвідувачів, гранд-фінал Overwatch League у 2019 році зібрав більш ніж 11 000 фанатів або можна привести у приклад серію турнірів Dota Major Championships, які щорічно збирають тисячі шанувальників «вживу» та ще мільйони – в онлайні.

На період пандемії, з 2020 року такі події проводяться переважно онлайн. Варто відмітити, що The International Dota 2 2021 року за даними порталу «Liquipedia» в онлайні переглядало одночасно до 2,7 млн чол.

Враховуючи, що кіберспортивні змагання стають тільки популярнішими, після зняття коронавірусних обмежень варто очікувати збільшення кількості глядачів наживо.

Що стосується національного досвіду проведення подібних заходів, то 2017 році в Києві, в Національному Палаці «Україна» був проведений Kiev Major Dota 2, досить крупний турнір, участь в якому взяли 16 команд. Через проведення Євробачення та відбіркового етапу для світового чемпіонату з хокею, не вдалося провести захід у зручних Палаці спорту чи Міжнародному виставковому центрі. Зважаючи на великий попит на квитки та малу місткість місця проведення, квитки було розкуплено всього за 20 хвилин. При цьому

незручне місце проведення турніру, сайт, що зламався від напливу користувачів, та всього 4 000 білетів не сприяли створенню позитивного іміджу України як приймаючої сторони. На той час офіційне ігрове співтовариство гри Dota 2 налічувало близько 200 тис. гравців, тож невдоволення малою місткістю було не тільки від іноземних, а й від українських геймерів. Окрім того, проблеми виникли і з готелями – спеціалізованих готелей з умовами для кіберспортсменів на той час ще не було, через інші події також не вдалося розмістити всіх спортсменів в один готель.

У 2021 році в Києві пройшов WePlay AniMajor 2021, на який без будь-яких візових проблем приїхали майже найвідоміші команди світу. Спостерігалися деякі труднощі з квитками для гравців з Китаю, але їх оперативно вирішили, організувавши переліт приватним рейсом. Захід відбувся на WePlay Esports Arena Kyiv, яка розташована на території Виставкового центру. З точки зору розвитку туризму цей турнір не відіграє особливої важливості, адже через коронавірусні обмеження проходив виключно онлайн, при цьому досвід організації та проведення подій такого рівня сприяє формуванню позитивного іміджу столиці України як привабливого «магніту» туристичних потоків.

Після того столиця України офіційно пропонувала провести крупні турніри по Dota 2 та один з важливих кіберспортивних турнірів – The International 2021. Не дивлячись на те, що врешті-решт цей турнір був проведений у Бухаресті, спеціалісти відзначають потенціал Києва як наступного центру подієвого туризму на основі кіберспортивних змагань, оскільки багато питань, пов'язаних із організацією та проведенням такого рівня подій можливо вирішити за сприянням місцевої влади та націленістю державної політики.

З огляду на спрямування державної політики щодо розвитку кіберспортивної галузі в Україні, а також аналізуючи минулий досвід проведення змагань, авторами даного наукового дослідження пропонується концепт можливості проведення The International 2022 в місті Київ та залучення зовнішніх та внутрішніх туристичних потоків. Відомий східноєвропейському просторі портал Cybersport ставив Україну на друге місце серед можливих місць проведення цього заходу в минулому році. Враховуючи, що загальна атмосфера та націленість місцевих кіберспортивних асоціацій тільки збільшилася, ймовірність проведення відомих чемпіонатів тільки зростає.

По-перше, користуючись державною підтримкою, є суттєво ширші можливості для використання таких об'єктів, як, наприклад, НСК «Олімпійський» для проведення українських чи міжнародних кіберспортивних чемпіонатів. Саме ця площадка вже має успішний досвід проведення турніру з Counter-Strike у 2016 році. Палац Спорту також є прийнятним варіантом, оскільки має центральну консоль, де можна повісити головний та додаткові екрани, трибуни, допоміжні приміщення тощо.

Окрім того, у 2020 році Олександр Кохановський, засновник кіберкоманди NAVI та нинішній голова правління Української Професійної Кіберспортивної Асоціації (UPEA), заявив, що придбав готель «Дніпро», який нині позиціонується як Esports Ready Hotel. Тобто окрім звичних функцій він

також має відповідати всім вимогам для розміщення геймерів (мати тренувальні кімнати, зони відпочинку, кімнати для обслуговуючого персоналу тощо). Також частково розміщення спортсменів відбувається у так званих «буткемпх» – це коли та або інша команда кіберспортсменів винаймає на кілька місяців будинок, живе там та тренується. Відомі міжнародні компанії часто влаштовують буткемпи в Києві навіть в умовах відсутності наявних змагань тут через зручність, наявну інфраструктуру та вигідне співвідношення ціни/якості.

Також в Києві є власні відомі кіберспортивні компанії, як наприклад, «Maincast» які спеціалізуються на створенні контенту та прямих трансляцій таких відомих відеоігор, як Dota 2, Counter-Strike.

Висновки. Глобально аудиторія кіберспорту демонструє стійке зростання, кількість прихильників цього виду спорту збільшується щороку. У майбутньому інтерес молоді до цього феномену очікувано буде зростати. Кіберспорт є одним із тих сегментів індустрії розваг, що швидко розвивається. Недивний і високий інтерес до кіберспорту різних спонсорів та рекламодавців обумовлює також висока прибутковість від реклами на стрімінгових сервісах та продаж як віртуальних, так і реальних квитків на змагання.

Загалом всесвітнє явище кіберспорту має можливість спричинити революцію в місцевій туристичній галузі, особливо якщо міста можуть розробляти власні стратегії навколо місцевих, регіональних, національних та міжнародних можливостей. Він також повинен стимулювати місцеву економіку за рахунок залучення бізнесу. Шанувальники кіберспорту пройдуть більшу відстань, щоб відвідувати турніри та події. І найголовніше, що для місцевої економіки турніри заохочують гравців та відвідувачів з усієї країни та світу.

Україна має всі можливості для проведення кіберспортивних заходів. Окрім націленості державних інституцій на розвиток кіберспортивного туризму, в Україні діють і громадські організації, які проводять турніри, проходить навчання молодих гравців, створюється галузева інфраструктура та загалом стимулюється зростання сфери, що робить нашу країну, зокрема Київ, зручною дестинацією для проведення наймасштабніших кіберспортивних подій світу.

References

1. Козленко, Д. М. *Кіберспорт – новітній напрям в готельній індустрії* / Д. М. Козленко, О. Б. Шидловська, Т. І. Іщенко // *Науковий збірник «Географія та туризм»*. – К. : Альфа-ПК, 2018. – Вип. 45. – С. 15-23.

2. Antón M., 2018. *Los Eventos de Deportes Electrónicos (Esports) Como Herramienta de Promoción Turística. XII Congreso Virtual Internacional Turismo y Desarrollo, Spain, 77–89.*

3. Beeton, S. (2006), “Understanding film-induced tourism”, *Tourism Analysis*, Vol. 11 No. 3, pp. 181-188.

4. Vegara-Ferri J.M., Ibáñez-Ortega D., Carboneros M., López-Gullón J.M., Angosto S., 2020. *Evaluation of the tourist perception of the spectator in an eSport event. Publicaciones 50(1), 373–386 [In Spanish].*

